

240307

М. С. Д.

Залъ 0

Шкафъ 25

Полка 242

Мѣсто 242

~~10
MII 28~~

EX

240307

I

20 148

6

Dufrêne Maximilien

Sommer vogel 861

$\frac{11}{7} \frac{6}{6}$

of 2.

Sub Litera H Bib: Nov: Vli:

RUDIMENTA HISTORICA,

Sive

Brevis, facilisque Methodus
Juventutem Orthodoxam notitiâ
Historicâ imbuendi,

Pro

Gymnasiis Societatis JESU

Authore

Ejusdem Societatis Sacerdote.

OPUSCULUM SECUNDUM,

De IV præcipuis Monarchiis.

*Semin.
Dica
Vilg*

Cum Facultate Superiorum,
Juxta Exemplar Wratislaviense reimpressa
BRUNSBURGÆ,

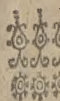
Typis Collegii Societatis JESU. Anno 1737.

Inscript: Ath. Lib: ad 1748

246307
I

1623. ccv. 27/28

tiâ,
poti
nem
no c
alio,
defi
dem
ctio
bell
chias
tales
cred
usqu
peri
Cæ
cebi
form

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Idem, qui priori, & huic parti alteri sensus est & scopus, Juventutem orthodoxam Historicâ instituire notitiâ, ut experimento subin constet, quâ potissimum Methodo ad præfixum finem valeat eadem perducî; Cum omnino compertum haberi oporteat, non alio, nisi experientiae ductu hac in re desideratam attingi metam: unde tandem fiet, ut ejusdem Juventutis Institutio plenior, perfectiorque prodeat. Libellus, quem præsentem tenes, Monarchias quatuor ad usque Servatoris Nates, & ab his, Romæ necdum rectè credentis Imperatores, ad Constantini usque tempora exhibet. Quinam Imperio, postquam illud Christo paruit, Cæsares præfuerint, Pars sequens docebit, ut libello utrique modus idem, formaque eadem respondeat.

DIVISIO OPUSCULI.

PARS PRIMA.

De Monarchia Assyriorum.

Caput primum, de Monarchis Assyriæ usque ad Sardanapalum.

Caput secundum, de Monarchis Assyriæ à Sardanapalo usque ad Monarchiæ illius finem.

PARS SECUNDA.

De Monarchia Persarum.

Caput primum, de primis quinque Monarchis Persiæ.

Caput secundum, de quinque posterioribus Persiæ Monarchis.

PARS TERTIA.

De Monarchia Græcorum.

De statu Græciæ ante Monarchiam.

Caput primum, de primis veteris Græciæ temporibus.

Caput

Caput secundum, de tempore medio antiquæ Græciæ.

Caput tertium, de tempore postremo Græciæ veteris ante erectam Monarchiam.

De memorandis Græciæ, dum per Alexandrum Monarchia evaderet.

Caput primum, de actis ab Alexandro ut Juvene.

Caput secundum, de gestis ab eodem ut Rege.

Caput tertium, de factis illius ut Monarchæ.

De statu Monarchiæ Græcæ post Alexandri obitum.

1. De Regno Macedoniæ.
2. De Regno Asiæ.
3. De Regno Syriæ.
4. De Regno Ægypti.

PARS QUARTA.

De Monarchia Romana.

De memorabilibus Romanis ante Monarchiam.

Caput primum, de statu Italiæ ante Romam conditam.

Caput secundum, de statu Romanorum sub
Regibus.

Caput tertium, de rebus Romanorum sub
Consulibus.

§. 1. De gestis Romanorum ante bellum Pu-
nicum.

§. 2. De triplici bello Punico.

§. 3. De bellis externis post bellum Puni-
cum.

§. 4. De bellis Romanorum intestinis ante
erectam Monarchiam.

De Monarchis Romanis.

Caput primum, de Imperatoribus Romanis
primi sæculi.

Caput secundum, de Imperatoribus Roma-
nis sæculi secundi.

Caput tertium, de Imperatoribus Romanis
sæculi tertii.

BREVIS INFORMATIO DE QUATUOR MONARCHIIS.

1. *Quenam sunt hæ quatuor Monarchiæ?*
Assyrica. Persica. Græca. Romana.
2. *Cur hæ Monarchiæ præ Regnis aliis principem locum merentur?*

Tum, quòd potentiâ, dignitatèque cæteris præstent, tum, & maximè, quòd earundem in sacris Paginis frequentior memoria recurrat.

3. *Qua sub imagine Monarchiæ hæ quiescentiæ olim Nabuchodonosori Regi objectæ sunt?*

Sub specie prægrandis Statuæ, cui caput ex auro, pectus ex argento, venter æneus, crura, pedesque quæ ferrei, quæ lutei erant. Viderat præterea Rex lapillum de monte proximo sua sponte solvi, subin & devolvi, atque adeò ad ipsos statuæ pedes eo impetu allidi, ut universa continuò machina primò quidem iret in præceps, tum in pulveres, tandem & in ventos & auras. Porro lapillus ille miris incrementis subitò in montem est actus, qui sua mole orbem, quàm latè is patet, impleret.

4. *Quenam super prodigioso hoc somnio interpretatio Danielis?*

Capite aureo Assyricum, argenteo pectore Persicum, ventre æneo Græcum, pedibus tum ferreis, tum luteis imperium Romanum designari.

gnari. Lapillo denique Servatorem orbis ad humanæ quidem carnis ima dejiciendum, ex ea tamen abiectione Regni sui fines ultra omnem mundi potentiam, fastumque extensurum.

5. *Quidnam emolumenti capimus ex hac de quatuor Monarchiis historica notitia?*

Multum sane; quidquid enim aliis in historiis occurrit eventuum, illud ex hac una facili negotio deducitur. Dein Regnorum vicissitudines amplissimorum, quorum tam illustres ruinæ exstiterunt, vanitatis terrenæ salubri mentem cogitatione percutiunt. Et, cum Historia magistra sit morum, facit eadem, ut altioribus posthac ex regulis vitam componamus.

6. *Quæ chronologia à mundo condito ad usque Christi Natales?*

1. A mundo creato usque ad initium Monarchiæ Assyricæ fluxerunt anni - 1879.
2. Stetit Monarchia Assyrica ab anno 1879. usque ad annum 3516. adeoque annis 1637.
3. Monarchia Persica ab anno 3516. extendit se ad annum 3724. duravit annis - 208.
4. Cæpit Monarchia Græca annò mundi 3724. continuata ad annum usque 4014. tenuit annis - - - 300.
5. Monarchia Romana capta annò 4014. usque ad annum 4053. quo Christus Servator mundi, natus est mundo, implevit annos - - - 29.

Summa Annorum 4053.

PARS I.

De Monarchia Assyriorum.

Adverte primò, quisnam status fuerit Regno Assyriæ antè, quàm ei Sardanapalus imperaret? Secundò, quæ eidem Monarchiæ conditio à Sardanapalo, usque dum ea soluta penitus exspiraret?

CAPUT PRIMUM.

De Statu Monarchiæ Assyricæ usque ad Sardanapali tempora.

I. Quis Monarchia hujus primus conditor fuit?

Nemrodus, qui Nôëni pronepos fuit, nepos Chami, Chusi, sive Beli filius. Hic, ut libertate eâ, quâ sub Patriarchis fruebantur mortales, eos privaret, ingenio usus est suo, animoque dominandi avidissimo; corporis insuper robore, quo præstabat. Titulo itaque

10 *Pars I. De Monarchia Assyriorum.*

que Regis assumpto urbem molitus est Babyloniam, quæ à locata ibidem sede regia Imperii metropolis fuit. Quinos supra sexaginta annos imperavit; quòd verò imperaret ut Tyrannus, violenta aliorum manu periiit. Anno mundi millesimo nongentesimo, quadragesimo quarto.

II. Quis Assyrici Imperii alter Monarcha fuit?

Ninus Nemrodi filius, ut Sangvinis, ita & ambitus, fastusque paterni hæres. Hic sui ut imperii spatia extenderet, manum adhibuit armatam, quâ Assurem, filium Semi. Assyriam sibi suam cedere cõegit. Iactis subinde ad Tygrin civitatis novæ fundamentis eam suo ex nomine Niniven dixit, regiæque sede nobilitavit, vindicatâ sibi Dominatoris Assyrii, Regisque appellatione. Nemrodi Parentis memoriæ statuam excitavit, quæ primò humanis, pòst divinis honoribus capta est coli; unde Idololatriæ sceleri sua vel initia, vel certè incrementa exstitère. Præfuit Imperio Ninus quinquaginta duorum spatio annorum, quos & ipse sine signavit cruento, violenta nece sublatus. Anno mundi millesimo nongentesimo nonagesimo sexto.

III. Quis decedenti Nino successit?

Semiramis uxor Nini prima omnium fuit, cui è sexu fæmineo sceptri honores obtigere. Ausa est ambitiosa mulier id favoris à

Con-

Conjuge petere, sibi ut liceret quinque, haud amplius, diebus regimen capeßere. Acquivit ille. At Regina suæ potestatis documentum datura, jussit maritum mori. Ipsos quadraginta duos annos tenuit thronum, quem per vim conscenderat. Urbem Babyloniam eo firmavit præsidio mænium, quæ & altitudo, & soliditas operis ad posterorum memoriam celebravit. Effecit porro, ut urbi eidem egregius decor accederet ex magnificarum splendore ædium, hortorumque, quos pensiles vocitabant, artificio visendo in primis. Laudem & à Marte secundissimo, quo brevi admodum temporis impendio Medos, Aegyptios, Libiósque perdomuit, Nominis sibi famam comparavit, quæ, nè immortalis existeret, vita obstabat turpissima libidine infamis. Ninix filio hæc ita displicuit, ut sceleretam Matrem majori ipse scelere percuteret gladio. Anuo mundi conditi bis millesimo trigesimo octavo.

IV. Quæ ratio, quisve modus Regiminis, quo triginta tres alii Reges ad usque Sardanapali tempora Assyriæ imperitârunt.

Horum vivendi ratio caruit ratione, ut qui neglectis Regni curis, diffuebant deliciis, indigni, quorum vel nomina ad Posterios transeant.

V. Quis Sardanapalus fuit ?

Septimus ac trigessimus Assyriæ Rex; solo
ferè

ferè à Majoribus nomine erat diversus, per omnia voluptatum, foeminarumque mancipium, cui proin subesse renuebant subditi. Qui prius jugum excussit, Arbaces erat, Præfectus Mediæ, hic dum fortè Regem medium in grege foeminarum abjecto cultu regio, muliebri sub habitu ad fusum & colum sessitantem cerneret, societate cum Belocho, qui Babylonix præerat, contra hominem indignum inita, eundem suamet in regia statuit oppugnare. Sardanapalus ultimo circumventus articulo, ultimum à desperatione consilium cepit, extrema probra, extrema manu, eaque violenta in semetipso præventurus. Jubeat ergo, quidquid in regia molliculorum esset stragulorum, quidquid nobilioris thesauri, acervari in cumulum, faces subin admoveri, certus cum his ipsis, quibus antè tam insanus aslueverat, eodem rogo interire. Infiliit, conflagravit. Anno mundi ter millesimo centesimo septuagesimo octavo.

CAPUT SECUNDUM.

De Statu Monarchiæ post Sardanapalum, usque dum Monarchia hæc omninò interiret.

I. Quot universim Reges tenuère Assyriam, dum Monarchia hæc penitus desineret?

Duodeni universè, quorum è numero quin-

quinque à te notari velim. Sunt autem: Salmanassar, Sennacherib, Merodach, Nabuchodonosor, Balthasar.

II. Quid de Salmanassare memorandum?

Hic in Regum serie quadragesimus ad annum usque mundi ter millesimum trecentessimum decimum septimum, Israëlitiçi everfor Imperii erat; hujus ille Regem Ozeam, unâ decem Israëlitis stirpes, & in his Tobiam, cui pietatis opera Pii nomen fecêre, captus in Assyriam transfudit. Deserta Samariæ jussit à Chaldæis insideri, quæ ex re Judæos inter ac Gentiles ea sacrorum confusio extitit, quæ Samaritanos ab Hebræis, rectè tum credentibus, æternis animorum dissidiis separavit.

III. Quanam de Sennacheribo merentur memoriam?

Annus erat nascentis mundi ter millesimus trecentessimus decimus & octavus, cum Sennacherib dominaretur Assyriæ, homo Hebræo nomini, Numinique insensissimus. Quæ tempestate Ezechias Judæis imperabat, Sennacheribus exercitum formidandum in paucis admovit Jerosolymis, certus urbem quæ ferro, quæ flammis perdere. At prævalûere inimicis consiliis, Regis, populique preces. Adest ex imperio Numinis armatus Angelus, qui unius spatio noctis centum octoginta

14 *Pars I. De Monarchia Assyriorum.*

ginta quinque millium stragem unus unicus edidit, simul inimicum Martem brevi omnem exarmavit. Consternatus flagello hoc Senacherib, persvaserat sibi, illud ab indignantibus Diis vibratum: horum ergo furorem ut placaret, geminos natu minores filios hostias parat: dūnque est in eo, ut sacra impia consummet, Fratres duo majores natu Parentem ipsum filiis substituunt victimam. Anno mundi ter millesimo ter centesimo vigesimo tertio.

IV. Quid de Merodacho prodidēre Scriptores precipui?

Is, etiam Nabuchodonosor nuncupatus, captis Ierosolymis, Manassē eandem Regem, abstraxit in Babyloniam; indē tamen post septem annorum vincula denuo eundem suis reddidit, ac libertati.

V. Quis erat Nabuchodonosor cognomento Magnus?

Sextus erat ac quadragessimus Gentis Assyriae Rex, quem ipsum os divinum universae terrae malleum dixit, ut qui orbem propē universum armis contrivit. Eversis Ierosolymis, multa Hebraeorum millia, cum his & dicata cultibus divinis vasa in Babylonem abripuit. Tam prospero rerum successu plenis nimio elatus, sibi statuum poni auream iussit, in eaque honores humanis majores deferri.

Tulit

Tulit fastus insolens dignas se poenas à Numine, dum is, qui nuper ultra hominum sortem se extulerat, jam infra sortem hominum cum bobus per sylvas errans, vescensque graminibus, devolveretur. Evolutò tandem septenniò in se reversus, poenitensque facti, placato Numine, ad formam hominis, sceptrumque rediit. Vitæ biennium, quod è sylvis reverso, reliquum fuit, placandis Superis, Divinòque cultui, Daniele (quæ nonnullorum est mens) instituyente, dedit, extinctus anno mundi ter millesimo quadringentesimo septuagesimo secundo.

VI. Quid de Balthasare constat?

Anno orientis mundi ter millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto, quadragessimus nonus, isque postremus Assyriam rexit: anno autem ab imperii parvum rectè administrati auspiciis convivium apparavit multò sumptuosissimum, cui & vasa templi, profanos ut calices, quibuscum convivæ certarent, adhibuit. At ecce! dum plausibus, festisque deliciis ferveret mensa, conspecti in pariete characteres sunt, ignota pieti manu: *Mane, Teckel, Iphares.* Rege totis artibus ad hoc spectaculum concussò: Unus erat Daniel, qui scripturam hanc, ejusque sensum, è coelo doctus, calleret, quo affuturus propediem Regis interitus designabatur. Et impletum est nocte proxima vaticinium, quâ
Cyrus

16 *Pars I. De Monarchia Assyriorum.*

Cyrus Persarum Rex Babylone potitus, Bal-
thasarem purpurâ, vitâque exuit. Mundi an-
no ter millesimo quingentesimo decimo sex-
to, simul Monarchiæ Assyriæ, postquam an-
nos illa mille sexcentos ac triginta septem
inconcussâ stetitset, terminum fixit.

Quædam de Regno Assyriorum
annotanda.

*I. Cur regnum Assyrium etiam Chaldaicum
aliquando compellatur?*

Quòd Reges Assyrii relicta tandem Nini-
ve, sedem regiam in Babyloniam, quæ Chal-
dæ est civitas, transtulerint.

*II. Cur in portentosa Nabuchodonosori obje-
cta statua regnum Assyriæ per caput au-
reum designabatur?*

Quòd, ut aurum metalla, ita regnum Assy-
riæ regna cætera & potentiâ, & amplitudine,
& dignitate superaret.

*III. Quem in finem DEus homines impios
ac Idolis deditos, quales Assyrii erant, tan-
tis divitiis, tantâque rerum tempo-
ralium affluentia locupletavit?*

Ut significaret, quàm exiguis haberet in
pretio temporales fortunas, quas manu tam
larga suis etiam hostibus indulgeret.

IV. Quæ

*IV. Quæ causa, quòd regnum amplum adeò
Idololatria contagio totum corripere,
perderétque?*

Causarum præcipua erat Regum impie-
tas, ut qui præ agnitione Veri Numinis, e-
jusdémque cultu inter sordes libidinum se
volutabant.

*V. Quo potissimum modo providentissimus
DEus per hos ipsos Reges populi electi
bonum promovit?*

Quòd illis regibus ceu flagris usus, suorum
culpas castigaret quidem, eosque ad poeni-
tentiam, legisque observantiam compelleret:
suâ tamen his ipsis & potentiâ succurreret,
eorundem hostes proterendo, ubi magna cum
fiducia vocatus fuisset in vota.

*VI. Quonam DEI consilio est factum, ut
regnum potentissimum tandem univer-
sum corrueret?*

Ut Regum ac populi scelera plecteret, si-
mul humanæ gloriæ inanitatem demonstraret
tantæ Monarchiæ ruinâ.

*VII. An in historia imperii Assyrii nihil
controversum? & unde?*

Sunt omnino non pauca, de quibus hac in
historia ambigitur: tum ob nimiam tempo-
rum antiquitatem, tum ob scriptorum penu-
riam, qui hisce tenebris lucem majorem pos-

18 *Pars II. De Monarchia Persarum.*

sent affundere. Hac de re vix aliud, nisi sacris è paginis habetur. Chronologia multis ex capitibus & ipsa est ambigua.

VIII. Quid Judei proderant Assyriis, dum apud hos in vinculis tenebantur?

Poterant ab illis Assyrii virtutem, ac veri Numinis cultum edoceri.

P A R S II.

De Monarchia Persarum.

Adverte, duas in classes dividi Persiæ Reges, harum qualibet eorum quinos contineri.

CAPUT PRIMUM.

De quinque prioribus Persiæ Monarchis.

1. Quis primus omnium imperio Persico præsuit?

Cyrus à providentissimo Numine ad id fastigii evehctus; de hoc enim multò antè Isaias vates præcinnit, cum esse delectum à DEO, ut hujus aterna, atque admiranda consilia velut minister exequeretur. Debuerat Cyrus infans etiamnum, Avo Astyage sic decernente, violenta nece extinguvi, quem tamen Providentia altior, haud sine prodigio, fatis sub-

subduxit. Ubi Cyro ætas crevit maturior, Medos, Persas, Lydos cum Cræso horum Rege ultimo sibi subjecit. Eversâ dein Assyriorum Monarchiâ, Asiæ universæ tenuit dominatum. Cùm subactâ Babylonîâ, ex Daniele annum nonagesimum tum ætatis agente, coram exhibitis Isaïæ oraculis intellexisset, se, quem DEUS elegisset Exercituum Ducem, domitis Gentibus, Hebræos libertate donaturum, jussit hos continuò vinculis solvi, denubique suscitandi Jerosolymis templi copiam fecit. Tandem post annos sex ad imperii habenas exactos, Rex tot clarus trophæis; obscuro sanè fato, sublatus à fœmina clarere desuit & vivere. Bellum ei erat cum Tomyri Massagerarum Regina, nulla necessitate susceptum, cujus initia Cyro auspicata fuere, ut qui primò è conflictu reversus victor, regium quoque Tomyris filium inter cæsorum funera numerabat; verum, ubi alio, justoque decertatum est prælio, Tomyri inferior cecidit. Occisi caput revulsim à cervicibus, vasique cruore pleno immersum ipsa Tomyris amaro hoc sarcasmo persecuta fertur: *Bibe Cyre sanguinem, quem sisti.* Spectavit scenam hæc, & deploravit annus nati orbis ter millesimus, quingentesimus, vigesimus quartus.

II. Quodnam alteri Persico Monarchæ nomen?

Cambyfes Cyri filius, homo crudelis ac

barbarus. Ad hæc ebrietatis vitio ut insignis, ita & infamis. Eam perpotandi libidinem cum Prexaspes amicorum unus modestè corripuisset, Rex monitoris impatiens, arrepto mox telo ejus filiolum ictu tam certo ferit, ut cor medium divideret, docerètque, se & bene potum (talis tum erat) impotem sui haud esse. Execrandam jaculantis dexteritatem etiam celebrare laudibus debuit infelix Prexaspes, ac fateri coràm, Regem, vel gravem vinò, sibi integrum constare. Non quievit hoc uno in funere Cambysis immanitas, etiam sororis jugulo ferrum immerisit. Duodenos præterea, quos à consiliis habuit, quòd fortè liberius pro veritate starent, iussit libertatem hanc luere gladiò. Cæterum, si vel ex virtutis regula videretur agere, locum crudelitas habuit; id, quod tum patuit, quando Judicum nonnemi, æquitatis malè administratæ reo, voluit etiamnum spiranti pellem abstrahi, eaque sellam vestiri, filium verò hujus eo ipso in loco Parenti jus dicere, memorèmq; sui eum officii reddere. Sed & Ægyptum, quam sibi armis subjecit, crudelitatis quoque suæ documentis implevit. Ibi cum intellexisset, coortum in Persia seditionis quidpiam, malo medicinam laturus, confestum in equum se conjicit, ex hoc cum descenderet, in mucronem, qui per agitationem vaginâ exciderat, illiditur, quo post-

posthac ex vulnere ei mors & interitus fluxit. Anno Mundi ter millesimo, quingentesimo, trigesimo septimo.

III. Quam suos gubernandi methodum tenuit Monarcha tertius Persæ?

Darius Hytaspis hic erat, quem non regius sanguis (nobiles duntaxat natales is habuit) sed sortis jactus regio diademate insignivit. Perierat in Cambyse stemma regium: quare Primates Persiæ in eam tandem convenère sententiam, ut Regis insignia deferrentur ei, cujus sonipes, die (quam certam signaverant) solem exorientem, qui ipsis pro DEO est, solitis hinnitibus salutârit primus. Salutavit solem primus sonipes Darii, & hinc continuò Rex Persiæ salutatur. Tringinta quinque annorum cursu, quo imperium Darius moderatus fuerat, plurimum hujus arma Scythæ, Babylonii, ac præ his Græci exercuerunt. Qui ex Babyloniiis turbas excitârant in Regem, venère rursus sub jugum arte Zopyri Persæ, Ducis bellici circumventi. Præciderat ille sibi cum naribus aurículas, itaque mutilatus ad Babylonios transitum fecit, eam sibi injuriam à Regē illatam, multa, at simulata acerbitate conquestus, suas incolis partes obtulit adversus Darium, Assēveranti fides est habita, cūmque eruptione facta, Persas (ex composito) haud sinē eorum damno aliquo repulisset, junctis senten-

tris se, suosque Zopyri ductui permittunt, qua opportunitate hic usus, pertinacem suo Domino Babyloniam restituit, ac imperata, quæ ante detrectaverat, facere cõegit. Scythas ut sub jugum compelleret, septies centena suorum millia eduxit, at successu nullo; illi enim vel in montes, vel spelæa dilapsi, quo penetrare tantus exercitus haud poterat, etiam Regi illudere ausi, piscem, murem ac sagittas misere, significaturi, Persas telis casuros, nã vel cum piscibus in aquis, vel cum muribus in montium cavernis sese tuerentur. Sed & Græci plurimum negotii facessiverant Regi; ut ut enim à Persis navali prælio superati cederent, in campis tamen Marathoniciis bello superiores ipsi evasere. Militum Græcorum unus quispiam (Cynegyrius ei nomen) singulare sub ea tempora fortis animi spectaculum dedit, cum fugientem navim Persicam natando asscutus, primò quidem dexterâ, tum sinistrâ truncatus manu, dentibus tandem prehensam retrahere è fuga laboraret, dum capite minutum non animus quidem, sed vita destitueret. Decessurus è vita, quam multam in ætatem provexerat, Darius Xerxem filium regni hæredem dixit, Anno mundi ter millesimo, quingentesimo, sexagesimo nono.

IV. Quis erat status Persiæ Xerxe regnante?

Sceptra adnotus Persico Xerxes, nihil habuit

buit prius, quàm illatam ad campos Marathonicos Parenti cladem armata manu ulcisci. Movet ergo in Græcos cum exercitu, qui trigesses, (ut volunt nonnulli) centena milia suo numero omnino conficeret. Eam copiarum immensitatem, cum in itinere è loco quopiam editiore spectaret, lacrymatus ingemuit, animo reputans secum, evoluti paucorum annorum curriculo, nè unum tanto ex numero superstitem futurum. Hellespontum virgis, injectisque compedibus ferreis castigavit, quòd pontem, per quem transeundum militi Persico fuerat, aquarum violentiâ disjecerit: qui verò infortunato operi manus adhibuère opifices, laboris mercedem resectis cervicibus gladium tulère. Ipse porrò mari insultaturus septingentis navigiis, velut ponte gemino, aquis injecto, copias jussit suas transire. Verùm Marte parùm secundo cum Græcis confligit; hi enim numero inferiores, suppare autem virtute, imò majores, unius spatio anni inconditum Regis exercitum, ter omnino acie superatum, universa è Græcia cedere compulère. Jusserrat quidem Rex Mardonium copiarum suarum supremum Ducem subsistere, bellique aleam tentare; cecidit tamen hæc æquè infelicitèr Duci, ac nuper cessèrat Regi. Ille enim ad insulam Plateam non castris duntaxat, sed & vitâ exutus est, relictis ex universo ex-

24 *Pars II. De Monarchia Persarum.*

exercitu paucis admodum, qui ad suos redirent, cladis acceptæ testes. Subsidiarias Xerxis copias non magis numero, quam virtute adauxerat Artemisia Cariæ Regina celebratissimi nominis. Stetit hæc foemina, pugnavitque, Persis etiam viris animo major. Xerxes finito bello suas ob libidines tam invisus suis evaserat, ut ei Artabanus, qui custodiæ corporis præerat, regio in conclavi manus violentas inferret, dum ille ab imperio adito annum numeraret vigesimum; Mundus à suo ortu ter millesimum quingentesimum octogesima nonum.

V. Quid de Artaxerxis quinti Monarchæ regimine notandum venit?

Artaxerxi nomen Longimani accrevit à longiore dextera, quod ille naturæ vitium in materiam virtutis laudisque convertit, dum erga suos insigniter munificus omnium sibi animos egregiè devinxit. Arma, quæ vel cum Ægyptiis, vel Græcis conseruit, ei sæpè stragem tulère. Themistoclem Ducem, inter Græcos armis clarissimum, quem suorum invidia Athenis ejecerat, Artaxerxes, dum ad ipsum se exul reciperet, latus accepit: & quanquam hunc aliàs sibi satis acrem bello persenserat, tamen vel in hoste virtutem reveritus, regiis quoque favoribus est prosecutus. Huic ipsi copias, quas bello proximo Athenis admoturus erat, ducendas obtu-

obtulit, quam tamen ille provinciam horrebat admittere, certus, nec in ingratam quidem patriam pugnare: sed & Regi in se tam munifico morem non gerere æquè arduum duxit; Scyllam ergo hanc, unà & charybdem declinaturus, hausto veneno, vitæ maluit jacturam adire, quàm vel apud suos impii, vel apud Regem ingrati notam incurrere. Artaxerxes hic Sacris à Scripturis, ubi de Esther referunt (quæ nonnullorum est mens) etiam Assveri vocabulo nuncupatur. Postquam sceptrum Persiæ & diu & feliciter tenuisset, moriendi tandem legi & ipse paruit, cum annus volveretur post orbem conditum ter millesimus sexcentessimus vigesimus novus.

CAPUT SECUNDUM.

De quinque posterioribus Persiæ Monarchis.

I. Quid de Dario Notho memorandum?

Quodd, dum Rex esset hic præesset imperio, templum Hebræorum ultimam tandem manum acceperit, fueritque ab iisdem ritu solemni vero Numini inauguratum. Risum meretur insanus amor, quo concubinarum aliquam etiam post fata deperibat. Hanc ut rursus vivis redderet, nihil intentatum reliquit. Sapiens Democritus, miseri misertus

pollicetur demortuam vitæ restituere, ea tamen lege, ut ex omni mortalium numero trium duntaxat nomina sibi recitarentur, qui nullo unquam animi tædio per omnem vitam fuissent pulsati. Horum vocabula defunctæ tumulo se inscripturum, effecturumque continuo, ut ad superstitēs ea redeat. Advertit Darius, quid eo dicto Democritus vellet, & à votis inanibus porro abstinuit. Vivere verò & ipse desit, cùm annus mundi censeretur quadragesimus nonus supra ter millesimum sexcentesium.

II. Quid de Artaxerxe, cui & Mnemon nomen, quod notandum, occurrit?

Septimus hic Monarcha Persiæ à felicitate memoriæ Mnemonis (quæ vox memoriâ præstantem sonat) donatus est. Huic cum Cyro, fratre minore natu, parùm bene convenerat, eo potissimum ex nomine, quòd Parisates Mater, & Græci novis identidem stimulis in fratrem Cyrum concitarent. Verum à fratre tandem prælio superatus, hujus & manu cæsus occubuit. Cæterum erat Artaxerxi humanum admodum, ac liberale in omnes ingenium, cujus experimentum unus de pastorum grege tum cepit, ubi iste Regem ex more gentis munere oblato veneraturus, cùm in paupertina suppellectili, nil, quod afferret, occurreret, exceptam volâ manûs dulciorem lympham, quam proximo ex amne hau-

hauserat, supplex porrexit. Mox enim voluntati tam promptæ Rex pretiosam pateram auro plenam reddidit. Egregiis dotibus junxit & scelera, nexu minimè regio, cum ita serviret foedæ libidini, ut non Regem se modò, sed & hominem quoque oblitus videretur. Filii, quorum supra centenos quindecim numerabat, ut in quos cum sanguine paterina quoque vitia fluxerant, curis longè molestissimis Parentem vexabant, quarum & mole oppressus respirare simul ac spirare desuit. Anno administrati imperii quadragesimo; mundi ter millesimo sexcentesimo octogesimo noho.

III. Quid de Artaxerxe Ocho, octavo Monarcha, historia memorant?

Fuit hic malæ stirpis haud melior surculus, re propemodum nulla, nisi tyrannide insignis, ut qui imperium ab octoginta tum fratrum, tum amicorum cæde auspicari non horruit, quò scilicet firmior ei thronus consisteret, tot prostratorum funeribus obvallatus. Ex ortu tam cruento ruituras porrò consimiles pluvias ominati subditi seditio-nem spectabant, quam tamen nè palam erumperet, in tempore oppressit. Aegyptios, qui ipsos quinquaginta jam annos à Persis defecerant, denuò misit sub jugum. Eorum in regionibus dum commoratur, Bovem (qui in Numinis vicem illis erat) jussit mactari, splendido.

28 *Pars II. De Monarchia Persarum.*

didoque, quod apparaverat, convivio ferculum inferri. Mactato bovi voluit in aris substitui asinum, divinisque honoribus ab Ægyptiis coli. Ubi annos viginti ac sex regendo implêset, Bagoas, Regi familiaris inter paucos, omniumque ejus arcanorum conscius, veneno hunc ipsum extinxit, extincti cadaver famelicis catiis pabulum fecit. Quod supererat ossium, in gladiatorum vertit manubria, quo significaret, Ochum nè post fata quidem grassari in mortalium viscera desiisse. Nimirum Bagoas hic, cum esset Ægyptius gente, eo ultionis genere, illatam Bovi-deo injuriam vindicandam existimavit. Gesta hæc sunt anno mundi ter millesimo septingentesimo decimo quarto.

IV. Quodnam nono Persiæ Monarchæ nomen?

Nomen huic Arseti. Filius Ochi erat. Annos haud amplius quatuor dominatus Persiæ, à crudeli Bagoa & ipse pariter est veneno enectus, quod statueret in Parentis occisi interfectorem suppliciis advertere.

V. Quisnam decimus atque ultimus Monarcha Persiæ?

Darius Codomannus. Hic Bagoæ artibus thronum conscenderat; at mox ab eadem manu, porrecto scilicet veneno, indè deturbandus. Rex parata sibi fata edoctus, ipsummet parricidam toxicum, quod miscuerat, cōégit

côegit haurire. Est Darius hic à victoriis Alexandri Macedonis orbi notus, ut cui intrâ brevissimum temporis spatium universum Persiæ regnum compulsus est cedere. Despexerat Darius antè juvenem admodum Alexandri ætatem, miserátque huic dono virgam, pilam, unà & infirmam auri massam, quo munere Alexandrum virgis aptiorem, quàm palmis, simul & auri egentem, etsi haud desissent alia, significabat. Verùm ludere desit, dum à Rege Juvene multò aliter sentire doctus, tribus omnino justisque in præliis unà victoriam, unà exercitum propè innumerum amisit. Vix cladem ultimam Darius acceperat, cum & ipse suorum funeribus funus accessit, anno quidem ab orbe condito ter millesimo septingentesimo vigesimo quarto, ab anno autem, ex quo Monarchiæ moderati sunt Persiam, ducentesimo octavo.

Observationes de Monarchia
Persica.

1. Cur in Nabuchodonosoris statua Regnum Persiæ argento designabatur?

Quòd imperium illud potentiâ & opibus afflueret quidem, minùs tamen, ut Assyrium, illis abundaret.

II. Quibus potissimùm rationibus inducti Monarchæ Persici bella gessere?

Habendi, dominandi, imperique amplificandi libido illis pro ratione erat,

3. Uti

30 *Pars II. De Monarchia Persarum.*

III. Unde factum, ut, cum Persæ fuerint numero plurimi, essent tamen ut plurimum suis hostibus, Græcis præsertim, inferiores?

Quoddam Exercitus Persici plus ostentatione bellica, quam arte bellandi solida constarent.

IV. Quibus ex causis trium Persiæ Regum, ut Smerdis, Xerxis Secundi, item Sogdiani nulla hic memoria?

Smerdis, quod mala arte in thronum se penetrârit, locum inter Reges meretur nequitiam. Xerxes II. ac Sogdianus, quod brevissimo temporis intervallo regios fasces tenuerint, nè ab aliis quidem scriptoribus in historias transferuntur. Igitur nec à nobis, ut qui ante alios brevitati studemus. Smerdis Cambyſi: Xerxes & Sogdianus sibi mox successère, nullo alio, qui præcederet, medio, Artaxerxem Longimanum proximè insecuti.

V. Quid ex Monarchia Persica electo DEI populo emolumenti fuit?

Ut tempus suppeteret, quo tum amissas bellis superioribus vires, tum & Religionis templique sublato honores instauraret.

VI. Quanam Persiæ conditio erat antè, quàm ei Monarchiæ titulus accederet?

Erat antè pars regni Assyrii, post Sardapali autem tempora inde avulsa Medis prin.ò, tum Cyro cessit.

PARS III.

PARS III.

De Monarchia Græcorum.

Rei summam tribus partibus complectimur. Primâ docemus, quis status fuerit Græciæ antè, quàm Monarchiam haberet. Alterâ, quæ memoranda eidem evenierint, cùm Alexander Magnus ei dominaretur. Tertiâ denique, quænam post hujus fata Græci fuerit imperii conditio.

De Statu Græciæ ante erectam Monarchiam.

CAPUT PRIMUM.

Quænam tempora antiquæ Græciæ exstiterint.

1. Quo ævo primum habitari cœpit Græciæ?

1. Sub annum orbis conditi à millesimo octingentesimo nonagesimum Ægialæus Regnum Sycionicum. 2. Inachus Argivorum, Patriarcha Isaaco etiamnum superflite, anno bis millesimo, centesimo, ac nonagesimo nono, Regnum erexit. 3. Athenis fundamenta jacta sunt. cùm Moyſes ſui famâ, ac virtutibus orbem impleret, mundi anno bis millesimo quadringentesimo quadrageſimo ſexto, qua ætate & Cecrops Regum Athenienſium pri-

32 *Pars III. De Monarchia Græcorum.*

primus celebratissimum Areopagi tribunal instituisse fertur. 4. Lacedæmonii anno mundi bis millesimo quingentesimo septuagesimo. 5. Thebani, mundi anno bis millesimo sexcentesimo vigesimo. 6. Corinthii, bis millesimo sexcentesimo quadragesimo quinto. 7. Mycenæi, bis millesimo septingentesimo quinquagesimo septimo. 8. Lydii, anno bis millesimo octingentesimo trigesimo quinto. 9. Macedones, ter millesimo ducentesimo quadragesimo primos Reges accepere.

II. Quo maxime tempore fabula apud Græcos invaluerunt?

Ad annos ferè quingentos. Ad annum usque bis millesimum octingentesimum nonagesimum quintum, intra quos vera fabulosis, gesta patriæ figmentis miscebant. seu captaturi famam, seu ingenium ad fabulas prouum exercitaturi.

III. Quinam illi, quorum ante alios Mythologi meminere?

1. Cadmus, quem primum Regem habuerunt Thebæ. Hic artem formandi characteres primò apud Phœnices natam, regno intulit suo.

2. Argonautæ, ductore Jasone, Colchidem Insulam petebant, indè seu vellus aureum, seu præ hoc thesaurum, pretiosissimum
rela-

relaturi, quo tandem post exantlata plura pericula sunt potiti.

3. Hercules Thebanus patriâ, complura gerit prodigiis affinia. In cunis etiamnum geminos jugulat serpentes. Vir exitialem aprum Erimanthæum conficit: Nemeæ in nemore sternit Leonem, cujus exuvie dein huic erant pro chlamyde. Hortis in Hesperiiis Draconem, Diomedem apud Thraces devicit, quem subin & hujus equis pabulum fecit. In terris Lybiæ lucta ei erat cum Gigante Antæo, cui è quovis lapsu novæ vires succreverant, dum hunc tandem Hercules sublimè elatum suffocaret. Lernæo in lacu Hydram prostravit, cui septem capita, quibus præcis singulis mox alia totidem repululabant. Et hæc erant facta, quibus miscere & ficta Græci vates amabant. Ubi diu factis fuisset Hercules spectaculum, factus tandem est hic ipse ludibrium, quando Omphales Reginz Libyæ captus amoribus, eò usque insaniit, ut huic uni placiturus, qui viri mentem multò antè exuerat, jam sub foeniceo habitu fila duceret, ultionæque ancillæ vices unus prensaret. Deianira conjux virum avertata, qui formina esset, vestem ei submisit veneno imbutam, hanc simul indutæ maritus, simul in extremos furores exarsit, quos ut xtingeret, Oetæo in monte sese flammis confecit.

34 *Pars III. De Monarchia Græcorum.*

4. Agamemnon, Ulyssès, Achilles, cum his & alii heroum de gente Græci, postquam civitatem Trojanam obsidione decennali frustra tentassent, quod Marte non poterant, arte effecerunt. Ligneam equi machinam, milite armato gravem, sub ea tempora, quibus arma utrinque quieverant, per aperta moenia in urbem immittunt, capta subin opportunitate, ferro cuncta, flammâque pessumdant, vacuâque suis incolis aream sale inspergunt. Anno mundi bis millesimo octingentesimo septuagesimo.

5. Qui præcipuum in fabulis locum tenuere, erant: Prometheus, Atlas, Phæthon, Deucalion, Orpheus, Mydas, Ganymedes, Tantalus, Perseus, Bellerophon, Theseus, Dædalus, Icarus, Oedipus, Atreus, Thyestes.

CAPUT SECUNDUM.

De tempore intermedio, quo necdum Monarchiis accessit Græcia.

1. *An aliquas, & quasnam mutationes subiêre regna Græciæ?*

Subiêre mutationes has, ut: cùm Regnorum illorum pleraque in Rerum publicarum formam transiêre, quas inter præcipuæ Sparta, & Athenæ, quæ cùm diu de primatu contenderent, tandem Sparta prævaluit.

II. *Quid*

*II. Quid de Codro ultimo Althenarum Rege
perbibent Scriptores?*

Premebantur Athenæ obsidione arctissima, cum Oraculum docet, fore omnino, ut solvatur duro eo vinculo civitas, quamprimum Rex ipse hostia cecidisset. Quo comperto Codrus, urgente animum amore in suos, posito cultu regio, mendicum indutus, furorique hostium ultro obvius, horum sub gladius occubuit. Nec multum abiit temporis, quando soluta obsidione hostis discessit. Anno mundi bis millesimo, nongentesimo, octogesimo tertio.

III. Quibus cum hostibus erant bella Græcorum Rebus publicis?

Aliquibus earum cum Persis: tandem obortis etiam domi turbis, ipsæ cum semet ipsis committebantur maximo suarummet virium dispendio.

IV. Quinam erant Ludi Olympii?

Instaurabantur hi evoluta quatuor annorum curriculo sub æstatis tempora, ad urbem Olympiam, quod & juventutis Græcæ flos confluit; seu currendi velocitate, seu librandi in æera corporis agilitate sive globi jactandi promptitudine, sive luctandi dexteritate, sive clavam torquendi peritiâ, sui quisvis periculum facturus. Victori ea in arena publici honores habiti, quin & triumphantis more in urbem deducebatur. Cum

36 Pars III. De Monarchia Græcorum.

annus iret ter millesimus ducentessimus septuagesimus octavus, ex ludis, quos diximus, quatuor annorum spatium Olympiades nominavêre.

V. *Quid occurrit præterea memoratu dignum de ætate mediâ, quæ antiquam Græciam à Monarchia distinguebat?*

Insignes viri, vel annis vel scientiâ inclyti, quorum sub ea tempora complures tum Athenæ, tum Sparta numerabat. Et Athenæ quidem Herodës bellis pro Patria gestis claros, Themistoclem, Miltiadem, Cimonem, Aristidem, Pisistratum, Agesilaum: Sparta Leonidem, Pausaniam, Lyfandrum, itidem bello magnos. Rursus Athenæ Draconem, Solonemque: Lyeurgum Sparta ob leges in Patriæ bonum prudentissimè latas egregiè de sese meritos commendabat. Porro iis temporibus Thales, Pittacus, Bias, Cleobulus, Periander, Chilo, Solon sapientiæ laude ante alios celebres claruêre. Tandem ætati illi splendoris haud modicum addidêre Homerus, Herodotus, Æsopus, quorum primus Pœtarum, alter Scriptorum historiæ, tertius illorum, qui condidêre fabulas, principes exstiterunt.

CAPUT TERTIUM.

De postremis Græciæ annis ante
erectam Monarchiam.

- I. *Quid advertendum de annis, quos ex antiqua Græcia ultimos Monarchia tandem status excepit?*

Macedonia pars Græciæ perquam exigua, ut cujus propè nomen ignorabatur, cœpit suis tandem è tenebris emergere: imperabat tum Macedonibus Rex Philippus, Alexandri Magni Pater; hic ubi comperit, civitates Græcas turbis domesticis & distentas & fractas, sorte hac mala in rem suam opportunè usus est cum successu; brevi siquidem, facillique negotio armatus effecit, ut suo, victoris, arbitrio sese victi permitterent, quin & Republicæ Græciæ ipsum supremum belli præsidem junctis vocibus salutarent. Dum Philippo plenis radiis bona fors affulget, en! ea ipsa luce, qua Cleopatra ejusdem Filia Hymenæum celebrat, parricidali ferro confossus occumbit.

- II. *Quinam scientiâ clari iis temporibus Græciam illustrârunt?*

Plato, Aristoteles, Socrates, Diogenes, Heraclitus, Democritus Philosophi: Archimedes cum Euclide Mathematicæ: Pindarus & Sappho Pœscos artibus insignes.

38 *Pars III. De Monarchia Græcorum.*

Apellem, Parrhasium, Zeuxidem penicilli peritia: Phidiam, Policletum scalpri præstantia commendavit.

De rebus memoriâ dignioribus Græciæ, quando Monarchicum imperium institui cœptum.

Tria hîc notanda. 1. Acta ab Alexandro, ut Juvene. 2. Gesta ab eodem ut Rege. 3. Facta ejusdem, ex quo Monarcha Græciæ evasit.

CAPUT PRIMUM.

Qualis Alexander existiterit Juvenis antè, quàm Regni habenas caperet.

Quibus ex rebus Magnus Alexandri animus sese prodere tum capit?

1. Alexander sub annum mundi ter millesimum sexcentessimum nonagesimum octavum mundo natus, pueriles subin annos cùm necdum egressus esset, ubi fortè inaudit Parentis Philippi victorias laudibus celebrari, solutus in lacrymas ita ingemuit: An igitur Genitor nihil, quod superaret, filio reliquum fecit?

2. Cùm ei puero Aristoteles præceptor obtingeret, cujus ductu quinque annorum spatio, juncta constanti opera, liberalibus in disciplinis multum sanè profecerat, dicere

est

est auditus, se ut dignitate, sic & doctrinæ prærogativâ neminem sibi supparem velle. Detulit magistro huic suo primos semper honores, ut cui plûs, quàm Parentibus obnoxium se palàm fatebatur, cum hi quidem, ut viveret; ille, ut viveret bene, tam largiter dedisset.

3. Aderat fortè Alexander solemnî sacrificio, & plena manu thura inferebat aris. Adverterat ea liberalitas Leonidem, supremum Aulæ Præfectum, qui proin ad juvenem regium conversus, hæc in silentio soli: tum enim verò ita possèt thura prodigere, ubi earum regionum Dominus esset futurus, in quibus odoraamenta hæc crescerent. Altiùs juvenili animo Leonidæ monitio infederat, quod tum patuit, quando occupatâ Arabiâ navigium thure refertum Leonidæ milit, adjecitque, aliter modò sentiret, nec jam parca, sed largiori manu Deorum aris thura incenderet.

4. Venalem adduxerant Philippo Alexandri Parenti regio equum, nomen ei Bucephalus, formâ rarâ in paucis. Noluit in hunc Philippus pretium expendere, quòd animal esse resciverat nescium domari. Alia stetit mens Alexandro, placuit Bucephalus, quin, hic ut ferociam poneret, se effecturum, coram recepit. Risu hæc excepit Philippus Parens: at filius continuò indomitum soni-

pedem aggreditur, cūque deprehendisset, equum vel ad proprii umbram corporis restitit, eum Soli obvertit, mox generoso saltu insiliens, ea sibi dexteritate subiecit, ut hanc primò admiratus Genitor, tum & in amplexus rueret filii, cum dicto: Age fili, aliud tibi regnum pete, quàm sit Macedonia; nam hæc tuæ indolis excellitatem non capit. Porro Bucephalus insignibus regiis, phalerisque instructus, non nisi Alexandrum sessorem admisit, huic uni se ut tractabilem (cæteris sternacem) sic & fidum exhibuit, eo præsertim in prælio, quod Alexandro cum Poro Rege Indiæ fuerat; ut enim Bucephalus plagis esset perfoßus, noluit tamen citius dolo-ri succumbere, quàm regium Equitem præsentī periculo, mediæque ex acie in tutiora deportasset.

CAPUT SECUNDUM.

De Alexandri gestis domi, forisque.

I. Qualis fuit Alexander in Græcia, antè, quàm ei bella essent cum Persis?

Annum egerat Alexander ætatis vicesimum, cū Regni gubernaculis admotus mox sui terrore Nominis Græcos perculit, ut hi junctis continuò votis, ituri in Persas, Alexandrum (ut nuper Philippum) copiarum suarum supremum moderatorem deligerent.

Mul-

Multum diversa mens Thebanis erat, & Regi aliena; quæ tamen his carò admodum stetit; dum eorundem hic victor Thebas flammis absumpsit, triginta devictorum millibus in servitutem, aliosque ad Dominos pro pretio abtractis. Hortator quidem Alexandro Aristoteles fuit, juvenis etiamnum, annos expectaret, & cum his corporis vires bello pares: cui tamen Rex illud reposuit, tempore utendum, cujus opportunitas ex arbitrio nostro haud staret. Copias ergo suas in Asiam mox transfert, certus universam suæ subjugare potestati.

II. Qualem durante cum Persis bello se Alexander exhibuit?

Alium omnino, quàm eam sibi finxerat Darius, ut qui temeritati juvenili dedit, quòd Alexander quadraginta suorum millia cum innumerabili Persarum exercitu committere non dubitaret.

1. Ad Granicum Bythinix amnem placuit Macedonum Regi cum Persis primum congregi; at licet hostis sexcenta omnino numeraret millia: virtus prævaluit numero, Persis ingenti suorum strage profligatis. Magno tamen periculò venit ea palma Alexandro; dum is cum Darii genero arma conferret, tandem hunc & conficeret, parum ab exitio abfuit, quando in Resacen Persam nihil cogitans, incidit, n̄ Clytus militiæ Præ-

C 5   factus

42 *Pars III. De Monarchia Græcorum.*

fectus caput regium ictui subduxisset in tempore.

2. Altero mox anno, altera, primæque luctuosior strages ad Issum Ciliciæ civitatem Darium excepit; nam prælio superatus, & undecies centena militum millia, & pretiosissima quæque, & cum Matre uxorem, cum hac & Liberos cedere debuit victori. Cujus arbitrio, post insignem hanc victoriam, civitatum plurimæ ac regiones sese ultro permisere, & in his Sydonia, eventu Abdalonimi ab horto ad thronum translati, incluta.

3. Tyrus erat, quæ una triumphis Macedonum vel metam omnino, vel certè moram factura videbatur. Verùm & hæc, postquam septem mensium obsidionem quæ elussisset, quæ tolerasset, Alexandri ferro, flammisque succubuit, & his enim & illo in devictos est itum à victore exercitu, post lauros jam & prædas ad arbitrium legente. A prodigio vix abest, quòd Alexander maris partem septingentos amplam passus, cujus aquarum vi civitas, quæ terras respicit, defendebatur, incredibili suorum labore continenti æquavit; jactoque aggere armatum militem urbi admoverit.

4. Et Hebræos quoque sibi subicere constituebat animo Rex, ut qui hos in commætu subministrando parùm in sua vota pronos antè fuerat expertus. At Jerosolymas ubi
dela-

delatus est, rerum multò alia facies erat; simul enim ad urbis mœnia Sacerdotum summum Jaddum, unà & reliquam sacrorum Ministrorum cohortem sibi obviàm spectavit, simul animo (altiori scilicet dextera) ita est immutatus, ut Summo Antistiti magnos honores deferret, sacrificio quoque eadem in Æde oblato, denique populum, quem armis opprimere statuit, in amicitix fœdus ultro admitteret.

5. Inter hæc Darius pacis consilia animo versabat, certus & filiarum suarum unam regiis nuptiis: Dotis vice imperii dimidium Regi Macedonum consignare. At rejecit hic Darii propositum, asserens, nec duos coelum Soles, nec duos Regnum Asiæ Reges sustinere.

6. Igitur novo, eoque tertio prælio ad Arbēlam vicum Assyriæ est decertatum. Decies centena suorum millia habuerat sub signis Persæ. Verùm hic tantus exercitus ingenti & ipse clade prosternitur. Rex Darius in fugam conjicitur, subin à Præfecto perfido (cui Bessò nomen) lethali vulnere petitus, regno simul ac vitâ exuitur. Indoluit miserandæ sorti Rex victor, jussitque corpus demortui suis restitui more regio procurandum, Parricida Bessò meritis suppliciis sublato. Ipse postmodum universæ Asiæ moderatus.

CAPUT TERTIUM.

De Alexandri factis post subactam Persiæ Monarchiam.

I. *Qualis Monarcha erat Alexander?*

Alexander cum veste & mentem mutavit, eum habitu Persico hominem libidini & barbaræ crudelitati deditum indutus, maximo partæ hætenus gloriæ detrimento. Documento sunt, quæ sequuntur. Ac

1. Quidem potuit unica levicula mulier obtinere ab ebro, regiam ut urbem Persepolim in flammis ac cineres daret. Cujus rei die postero magna Regem poenitentia subiit.

2. Clytus eorum unus, quibus Rex dudum intimè assueverat, cui & vitam primo in prælio servatam idem debuerat, morte luit, quòd nimium Regis fastum castigâset, ab eodem ebrio ac furioso in coena confossus.

3. Callisthenem sapientiâ eximium, crudeli sanè supplicio naribus auriculisque mutilatum, ferreæ inclusum cavæ, ludibrio futurum per compita jussit circumduci, quòd divinos honores, quibus se Rex coli voluit, coram ausus esset improbare.

II. *Quem tandem exitum forsita est Alexandri vita?*

Quæ Hephæstionem Ecbatanis eadem Alexandrum Babylone perdidit perpotandi libido.

libido. Solemne Regi erat, convivia celebrare sumptu maximo, horum uni cum adfuisset, placuit jam non ferro, sed poculo certare, ac super mensam debellare combonem, nonnili perpotandi arte celebratum. Post assultus tentatos utrinque, Rex tandem succubuit; mox enim ingentes stomacho dolores, his febrilis ardor succedere, quem, cum vino compesceret assuso, & phrenesis accessit, cujus furor eundem consumpsit, cum annum vitæ ageret trigessimum tertium. Quauquam non desint, qui haustum venenum existiment. Ità ante annos occubuit, ad cuius arma paulò antè orbis intremuit. Anno mundi ter millesimo septingentesimo trigesimo.

Quæ erat conditio Monarchiæ Græcæ ab Alexandri obitu, dum ea defineret?

Alexander unus unicus erat, penes quem (sexennio duntaxat) Græca Monarchia nullas divisa in partes integra perstitit. Nec dum atri duodecim effluxerant, & univsum hujus germen exaruit, Monarchiâ verò diversa in Regna, ut Macedonicum, Asiaticum, Syricum, Aegyptiūque distractâ. Regum insignia sibi vindicaverant hi ipsi, quibus sub Alexandro prima in castris officia, & ab hujus excessu Provinciarum diversarum præfecturæ obtigerant.

46 *Pars III. De Monarchia Græcorum.*

I. Quis status erat Regno Macedonum, dum omninò cessaret?

Annos ferè quinquaginta septem supra centenos ab Alexandri obitu Regnum Macedoniæ sub Regibus septendecim stetit integrum. Horum è numero primus Antipater. Philippus postremo proximus, juncto cum Carthagenensibus foedere, Romanis adversabatur, eamque ob rem ab his graviter quidem acceptus, at non solio dejectus. Perseus Regum ultimus & hic quoque cum Carthagine Romanis adverso foedere coaluit; hinc ab illis victus Romam deducitur, exatòque in ea calamitate biennio cessit naturæ, Regno Macedoniæ Romanis posthac Provinciis annumerato. Anno mundi ter millesimo, octingentesimo, octogesimo septimo.

II. Quenam Asia, quam minorem dicimus, fuit conditio?

Hæc Antigono cessit; at post annorum triginta sex intervallum Syriæ adjecta, nè huic quidem adhæsit perpetuò. Tandem divisa in minora quatuor Regna abiit, Ponticum nempe, Pergamenum, Armenum, Parthicum, quorum singula, postremum si exceperis, ante natum Servatorem Romanæ potestatis fuere; & Ponticum quidem, dum Mithridates, ejus regni ultimus, Pergamenum, dum Attalus, Armenum, cum Tygra-

nes ordine postremus imperaret, Parthico denique nonnisi Servatore nato à Romanis occupato.

III. Quisnam Syriæ status fuit?

Intrâ ducentorum quadraginta novem annorum limites Reges numeravit Syriæ viginti duos. Primo horum Seleuco nomen, Antiochus Epiphanes ille erat, qui, Hebræi Nominis cum esset hostis acerrimus, Machabæos Pugiles in lege patria obfirmatos, ultimis affecit suppliciis: Tygranem Regem Syriæ ultimum Romani sede expulerunt, Syriâ Romanis deinceps Provinciis adscriptâ, relicto Tygrani, dum ei vita superesset, altero, quod habebat, Armeniæ Regnô.

IV. Quid rerum in Ægypto gerebatur post Alexandri fata?

Erant Ægyptiis sub Moyfis ætatem proprii Reges, Pharaones compellati, Persis dein, tandem & Græcis adjecti. Denique ab Alexandri obitu, postquam trecentorum ferè annorum spatio Reges tredecim sibi successerant, armorum jure Romanos dominos habuère. Fuit Ægypti Regnum ultimum omnino, quod Monarchiæ Græcæ subjacebat. Primus Græcorum ei Regno Ptolemæus Lagides præerat, à quo & qui successerant, Reges, Ptolemæi sunt nominati. Ptolemæus Philadelphus, literarum cultor verè Regius, septies centena librorum millia

com-

48 *Pars III. De Monarchia Græcorum.*

comparavit: hic iussit divinos codices septuaginta duorum interpretum operâ in Græcum idioma converti. Sapientes hi, etsi in diversa conclavia, quibus includebantur, divisi essent, ad ultimum tamen literarum apicem prodigioso eventu convenerunt. Regina Cleopatra, Romani Antonii infamis amoribus, ab Octavio capta, Romanique translata fuit, ducenda propediem in triumphum, quod genus opprobrii hausto veneno, vel, ut aliis placet, admotâ pectori viperâ, prævertit, post cujus fata Ægyptus obvenit Romanis. Atque ita Monarchicum Græcorum imperium, postquam trecentos annos steterat, collapsum est, mundi anno quater millesimo vigesimo quarto.

Observanda circa Græcam Monarchiam.

I. Cur Monarchiam hanc portentosa statura ere signabat?

Ut metallum, sic & Regnum Græciæ commendabat soliditas. Certè hujus conditor fortissimo milite, veluti ariete æneo universam Asiam sibi subditam fecit. Æs omni caret splendore; maluit proin Alexander rerum gestarum gloriâ, quàm evanidis auri & argenti fulgoribus orbi inclarescere.

II. Cur Græcia viris Sapientiâ belloque inclytis ita excelluit?

Fructus hi erant legum, quas prudentissimas & habuit, & coluit.

3. Cur

III. Cur Alexander copiis multò inferior Darium longè superiorem toties superabit?

Quòd Macedones teneris ex annis rebus duris ac bellicis; Persæ molliibus duntaxat, assuescerent.

IV. Quem in finem Ludi Olympici à Græcis frequentabantur?

Ut Juventus Græca prima ab ætate bellicis exercitationibus apta redderetur.

V. Quanam potissimum ratione persuasus Alexander ad subjiciendam sibi Persiam animum adjecit?

Ingenti prorsus ac satuari nescia Gloriæ cupiditate, quâ ad summa quæque audenda identidem urgebatur.

VI. Unde post captam ab Ipso Asiam tanta in Alexandro morum mutatio?

Ab otio, amoréque voluptatum.

VII. Unde post Alexandri obitum Regni Græci divisio exstiterit?

Quòd Alexandro par neuno succederet; qui vel animo vel ingenio imperium adeò vastum tueri posset.

VIII. Num Alexander in Sortis fastigio collocatus, verè dici beatus potuit?

Minimè istud; quod enim & labore arduo comparatur, & modico admodum tempore

50 *Pars IV. De Monarchia Græcorum.*

retinetur, *animum* verò *magnum* beare non potest.

IX. Quo tandem modo Providentia summi Numinis Monarchico Græcorum imperio in bonum electi populi fuit usa?

Dum gregem suum numero exiguum adversus Græcorum vires ita protegeret, ut premi quidem à Syris, nunquam tamen opprimi pateretur. Sic futuræ prælusit Ecclesiæ, contra quam inferi nunquam essent prævalituri.

X. Quam ex hætenus intellectis Christianus Lector doctrinam deducet?

Omnem Sæculi pompam Alexandri gloriæ esse per similem, quæ, ut ut maxima, repente evanuit.

PARS IV.

De Monarchia Romana.

Univerſa, latiffimèque patens Hiſtoria partes duas complectitur; prior ea continet, quæ ob ſui inſolentiam ante inſtitutam Monarchiam præ aliis memoriam merentur: poſterior verò illa, quæ Monarchas ipſos ad ætatem uſque noſtram concernunt. Notandum, geſtorum Conſtantini partem duntaxat aliquam hæc à nobis referri, partem eorundem alteram, alteri loco ſervari.

Memo-

Memorabilia Romana usque ad primum Universi Imperii moderatorem.

Adverte 1. quæ ante Romam conditam, 2. quæ post conditam, sub Regibus, 3. quæ sub Consulibus gesta sint.

CAPUT PRIMUM.

De statu Italiæ ante ædificatam Romam.

1. *Quenam Italiæ conditio erat, quo tempore primi eidem Reges imperabant?*

Quæ de tempore illo habentur, incerta omnino sunt, quod eorum pleraque figmentis conspersa sint. Ajunt, Reges unum supra vicanos, Romulum præcessisse in imperio, primumque eorum exstitisse Janum, quem subin inter Deos locârunt fronte gemina spectabilem: alterâ, quæ Juvenem referebat, hujus in futuros annos providentiam, alterâ, quæ senem, ejusdem experientiam ex præteritis, designaturi. Jani honoribus templum, cui à Pace nomen, Romæ erectum stetit, solitum aperiri, quoties Mars immineret, claudi solitum, quoties ille discederet.

II. *Quenam mutatio in Italiæ terris post eversam Trojam?*

Delatus in Italiam sub ævum mundi bis

D 2

mille-

millesimum octingentesimum septuagesimum primum Æneas Trojanorum Principum unus, cum Laviniam Latini filiam solemnî Hymenæo sibi junxisset, à Regis excessu in administrando Regno, & ipse & filii hæredum jure succedere.

III. Quisnam paulò antè, quàm Roma conderetur, eventus occurrit notatu dignior?

Desiderabat Procas Numitoris ac Amulii Genitor, sua ut post fata superstites filii divisum inter sese imperium haberent. Displicuit Amulio mens ea Patris; rejecto hinc fratre, Egestho ejusdem filio cæso, filiaque Rhea Sylvia ad Vestalium ædes detrusa, quò throni esset securior, sibi Regnum solus vindicavit.

Ubi Rhea Sylvia Romulum ac Remum ubi peperit, mox utrumque Amulius Tyberinis fluctibus jussit submergi. Verùm pepercè: undæ gemellis infontibus, exposuere in litus proximum, ubi, ut fama est, à Lupino lacte, vel à mulierum una, quas Lupas dicunt, nutriti, denique Pastori Fauſtulo educandi cessere.

Postquàm adolescentes suo à nutritio pastore didicere, quo oriundi stemmate, quas in spes prognati, quibus itèm satis destinati fuissent ab Amulio, intus sensibus commoti, adiecta sibi fida pastorum Manu crudelem Amulium suamet in arce confodiunt, Numi-
tole

tore per vim nuper ejecto, regium rursus restituito in solium. Numitor gratias habiturus iis, qui se ad thronum denuo evexerant, spatium terræ donat amplum inprimis, facitque urbis ædificandæ copiam. Accipitur oblatus favor, &, cum annus iret à mundo condito ter millesimus, ac primus, conditur & Roma.

CAPUT SECUNDUM.

De rebus scitu dignioribus post Urbem conditam, cum ei Reges imperarent.

1. Quid de Romulo Regum Romanorum primo memoria proditur?

Huic ut nomen, ita & primos ortus debet Roma; nec enim erectam penitus eam Remus spectavit, occisus à fratre, quod urbis moenia humiliora etiamnum, per ludibrium transiisset. Sub ea tempora Romam, non tam civium, quam nequissimorum hominum receptaculum dixisset, ita indulgente Romulo, quin & promovente; fecit enim hic, ne uxores his deessent. Spectaculum Romæ dandum commentus ingentem Sabinarum numerum eâ escâ propositâ pellexit in urbem; & vi quoque adhibita in eadem retinuit. Res ea cum Sabinis Romanos etiam armatos commisit. Nec diu tamen bellum

54 *Pars IV. De Monarchia Romana.*

id tenuit, cum Sabinorum Filix intercederent, palam contestatae, Romanis à maritis recessuras se nunquam. Consecuta hinc quies primò, tum pax, tandem & utrinque amicitia. Qui opibus Romanos inter cives pollebant præ aliis, *Patrum*, horum filios *Patriciorum* appellatione donavit Romulus. Divisa subin plebe in tribus suas, singulis Decuriones statuit, centenis omnino Senatoribus sibi adscitis, qui in regenda urbe suis ipsum curis, laboribusque juvarent. Tandem, quòd Legum ab se latarum rigidus nimium exactor esset; clam sublatus è medio, inque syllabum Deorum relatus Quirini sub nomine venit. Anno nascentis mundi ter millesimo trecentesimo trigésimo octavo.

II. Qualenam Numa Pompilii secundi Regis Romanorum regimen?

Hic idolis & Ministros & aras, & certos cultus dedit, ac præcipuè magnificum Jano templum. Annum, qui denis duntaxat constabat mensibus, ut posthac constaret duodecenis, instituit. Complura sanxit præterea, regimini politico opportuna inprimis.

III. Qualis erat in suos Rex ordine tertius, Tullus Hostilius?

Tullo militarem primò peritiam, tum & gloriam Romani debent; primus enim erat, qui Romanæ Genti Lauros intulit. Ipso jubente

bente tres Horatii Romani fratres, cum tribus item Curiatiis Albæ natis, mutua bella confecere. Ex Horatiis continuò gemini ferro succubuere. Tertius Curiatios singulos singulis cædibus prostravit, Victorque rediit. Stetit penes Tullum potestas Regni ad annum usque mundi ter millesimum quadringentesimum decimum quartum.

IV. Quid de Anco Martio, quarto Romanorum Rege posteris traditur?

Hic Romæ nova struxit moenia, ipsamque civitatem majora produxit in spatia. Urbem Ostiensem loco, ubi Tyberis sese exonerat, idem ædificavit.

V. Quid de Tarquinio Prisco, dum Romanos regeret, perhibetur?

Græcus natione, oriundus Corintho Romæ domicilium fixit. Hunc ceu Virum notum prudentiâ Ancus Martius suismet duobus filiis delegit tutorem, quam ille provinciam ea laude sustinuit, ut ei tandem imperium obtingeret universum. Sua Tarquinio insignia Reges debent Romani, ut qui eorundem usum primus instituit A. M. ter millesimo quadringentesimo trigesimo septimo. Præfuit Regno ad annum ter millesimum quadringentesimum septuagesimum secundum.

56 *Pars IV. De Monarchia Romana.*

VI. Quam laudem à regendi arte tulit Servius Tullius?

Magnam sanè, ut qui Roman non spatiis modò, sed & ordine Politices insigniter amplificavit. Sub annum M, ter millesimum quadringentesimum septuagesimum septimum, annos imperii sui protendit ad mundi annum ter millesimum quingentesimum secundum.

VII. Quenam ultimo Romanorum Regi Tarquinio indoles? cur Româ pulsus?

Indoles ei erat furore plena, fastûque. Hic, dum fortè hortos regios obambulare, summos papaverum vertices decussit, eo facto significaturus filio Tarquinio post captos Gabios in Magnatum capita pari ferocia deserviendum. Quo ex tempore Regno præfuit, ea ferè re una sibi laudem paravit, quòd Capitolinam arcem excitaverit. Cæterum ob mores pessimos, ut indignus imperio una cum stirpe ejectus est Urbe. Regum hic fuit postremus, cui subrogati mox è Consulibus gemini, qui rem publicam cum potestate procurarent. Anno ter millesimo quingentesimo quadragesimo quinto.

CAPUT TERTIUM.

De memoratu dignis sub regimine Consulum.

Adverte, quenam fuerit Consularis forma regi.

regiminis. Deinde per sequentes paragraphos: imò quid ante, addò quid durante, et quid finito bello Punico Romanis evenierit.

Quæ erat forma Consularis regiminis?

Amplissima fuit potestas Consulum sub prima tempora, ut, quæ à potestate Regum eo ferè uno capite distabat, quòd Consilibus in annos singulos novi duo succederent. Tum, flagitante sic plebe, delecti fuere & alii, qui plebem tuerentur, tribunus plebis inde nuncupati, quorum potentia usque eò invaluit, ut populus auctoritatem Consulum omnino supprimeret. Successere illis Decem-Viri, penes quos tempore aliquo rei summa perstabat, dum tandem ea rursus ad solos Consules universa rediret. Sed ne hæc quidem methodus inquietis subditis placuit diu, modò belli Ducibus, modò Consulibus rempublicam administrantibus. Tandem in eam ab omnibus sententiam ventum est (quæ jam dudum populo fuerat) ut Consulum alter legeretur è plebe, quæ regendi forma perseverabat, dum Imperatores gubernarent Imperium. Quando novarum quidpiam difficultatum nascebatur, Dictatores electi sunt, quibus potestas erat, quæ Regibus, ea tamen lege, ut eorum, quæ antè egerant, redderent rationem. Post abrogatos Reges, iisque subrogatos Cæsares conti-

nus Roma bellorum fluctibus impetebatur.

§. PRIMUS.

Quæ Romanis evenerint ante Punicum Bellum.

Quingentos intra annos autè, quàm bellum oriretur Punicum, angustiores eò usque limites magnis auxêre incrementis Romani, quando universam sibi Italiam subjecêre, quæ tamen ex re ipsis bella septem horrida nata, quæ sequuntur.

1. *Quid in bello adversus Hetruscos accidit Romanis?*

Imploraverant ejecti Italiâ Tarquinii Porfennam Hetruriæ Regem, ut hic rursus sceptrum, quod Romani ademerant, iisdem denud armatus redderet. Addixit Porfenna operam, quam tamen Romanorum Herôes duo, ratione, quæ sequitur, elusêre.

Alteri nomen Horatius Cocles. Hic inimico agmini, dum per Tyberinum pontem Urbi imminet, mira dexteritate dimicans, unum se obicem ponit, dum ponte post terga dejecto ad suos felici natatu per aquas evaderet.

Alter Mutius Scævola erat. Mutato hic habitu in Porfennæ castra contendit, ipsum sua manu Regem interfecturus: sed aberravit illa à scopo, dum unum è regiis Ducibus, quem

quem pretiosior cultus à Rege haud satís distinxerat, prosterneret. Errorem hunc sum Scavola ut castigaret, exerrantem manum ardentibus prunis immisit, suo dolori has insuper minas adjiciens: esse Romanis ex Equitibus omnino trecentos, qui junctis contra Porcennam studiis errorem suæ hujus dexteræ certiore manu essent correcturi. Exarmavit ea loquentis libertas sic Regis animum, ut Mutium vinculis, Romam metu, pace data continuò liberaret. Anno M. ter millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

II. Quis successus Romanis cum Veientum Populo?

Quàm sinistrè jacta est prima hujus belli alea, tam prosperè cecidit suprema. Persuaserant sibi Fabii (stirps fuit inter Romanos incluta) unos se futuros pares, qui præsens bellum optato fine coronarent. Hinc trecenti numero cum multa clientum turba in hostem moverunt. At res seculs evenit; nam una strages Fabios omnes delevit eo duntaxat relicto superstite, quem prima ætas armis exitioque subduxerat, Romæ delitescentem. Contigere hæc anno M. ter millesimo quingentesimo septuagesimo septimo.

III. Quid memoriâ dignum occurrit, dum Romani bella cum Faliscis gererent?

Admoverat Camillus Faleriæ (metropolis

ea erat) Romanas copias, cum ecce! Ludi
 cuiusdam publici moderator, nobilium pue-
 rorum stipatus grege extra Urbis moenia Ca-
 millo se offert, ratus, futurum, ut oblato tam
 liberali pignore oppidani se dederent, Ca-
 millus verò industriam hanc suam manu mu-
 nifica remuneraretur. At perfidum homi-
 nem dedignatus Camillus puerorum singulis
 porrigi virgas jubet, quibus instructi pro-
 ditorem in urbem, unde advenisset, reverti
 cogerent. Hoc Camilli ingenium ita placuit
 obsessis, huic ut sese ultrò permitterent. An-
 no mundi ter millesimo sexcentesimo sexa-
 gesimo.

*IV. Quo armorum successu Galli contra
 Romanos sunt usi?*

Usi fuere successu aliquo, vel, si mavis,
 nullo. Postquam Galli universam latè Italiam
 quâ ferro, quâ flammis miserè devastâssent,
 ad ipsam Romanam animos adjecere. Jamque
 post expilatam, incensamque urbem eò pro-
 cesserant, ut admotis tenebrarum beneficio,
 scalis, Capitolii moenia superarent, cum anse-
 res insolitis stridoribus Marco Manlio arcis
 Præfecto hostem prodidere. Quo ex tem-
 pore id avium genus, ut cui suam Roma sa-
 lutem debeat, Capitolina in arce magno sem-
 per pretio fuit. In eam denique sententi-
 am cum Manlio venere Galli, obsidione ur-
 bem se liberaturos, ubi mille auri libris eam
 liber.

libertatem oppugnati cōemerint. Mora multa non fuit, & numeratur peculium, quod petitur, at, dum inter altercantium turbas aurum examinatur, advolat cum suorum manu, quam tumultuariè collegerat, Camillus, cogitque hostem & prædam relinquere, & Urbem. Repetiēre quidem Galli eandem sæpius aream, indè tamen nunquam, nisi magna suorum clade reversi. Sæviera sub eam tempestatem in Romanos lues pestifera, simul & portentoso hiatu terra patebat, cum oraculo edocentur cives, tum malo denique finem affuturum, ubi thesaurus urbis maximus ei voragini pabulum fieret. Excitavit ea vox Curtium nobilissimum Equitem, ut conscenso protinus equo ipse habitu, armisque insignis hianti cavernæ generoso saltu sese præceps immitteret, daturus eo facinore thesaurum maximum, quem ille fortem animum existimabat. Et verò vix præceps Curtius iverat, & minui civium funera cæpère. Anno ter millesimo sexcentesimo nonagesimo secundo.

V. Quonam Marte Romani cum Samnitibus pugnârunt?

Nonnisi multis, magnisque stetit laboribus, dum tandem Romanis subderentur Samnites. Ad urbem Caudium Romano milites nimium arctæ; nam inimico vallatus exercitu eò redactus est angustiarum, ut seminudus,

62 *Pars IV. De Monarchia Romana.*

nudus, omniumque patens ludibrio erectam furcam pronus in poplites perreptare haberet necesse. At turpissimam labem hanc, Romanæ impactam Genti, ultima luerunt perniciæ Samnites. Anno M. ter millesimo septingentesimo octogesimo secundo.

VI. Quid in bello cum Latinis gesto memorabile?

Torquatus Manlius eo in bello filium proprium capitali supplicio sustulit, quod is non expectato Parentis imperio hostem aggredi fuisset ausus, quanquam prælium id cesserit Romanis ex voto. Anno ter millesimo septingentesimo decimo quinto.

VII. Quisnam bello cum Tarentinis suscepto exitus fuit?

Sub finem exoptatus omnino. Piratarum more naves Romanorum Tarentini invaserant, eorundemque Oratorem despexerant superbè, quam ob rem illi in Tarentinos movère armati. Superati primò certamine Tarentini à Pyrrho Epirotarum Rege subsidia petière. Adfuit ille, &, quod secum elephantos duceret, eam usque in pugnam animal haud cognitum Italis, non terrori modò Romanis, verum & exitio fuit, ut quos acie profligavit, eo tamen propriarum copiarum damno, ut asseverare auditus sit, parem se victoriam vel suis hostibus exoptare. Dum

verò

verò identidem instaurantur prælia, succubuit Pyrrhus, ut adeò sex annorum spatio extenuatus viribus, minimè invitus remearet ad suos, Tarentinis Romanorum potestati subjectis.

§. SECUNDUS.

De memorabilibus Romanis tempore triplicis belli Punici.

1. Quanam in primo bello Punico notatu digniora contigere?

Carthagenenses, qui Africam incolunt, dicebantur & Pœni. Regio, quam tenuere, terra Punica, unde & bello Punico appellatio facta. Moverat Carthagini Romana felicitas, quâ in Italiæ terris florebat, dudum invidiam; veriti proin Pœni, nè eadem novis incrementis succresceret, sua horum triumphis arma objicere constituebant, nec diu absuit exequendi hujus consilii opportunitas. Et Romani, & Pœni suam esse cupiebant Siciliam; quare in hanc arma parabantur ab utrisque. Cum verò intrâ annos viginti ac tres, quibus bellum illud flagraverat, penes Romanos ut plurimum staret victoria, seu terrâ seu mari dimicaretur, pax à Victoribus petenda Carthagini fuit. Nec rejecta petitio, eo tamen pacto, ut & Siciliam ipsis cederet, & septies ac vigesies centena nummum

mum millia numeraret. Anno M. ter millesimo octingentesimo duodecimo.

II. Quid de altero cum Pœnis bello memorandum venit?

Alteri huic bello primas faces attulit Sargentus, Hispaniæ civitas, ab Hannibale Carthaginensium Duce fortissimo cœpta oppugnari. Cum enim urbs ea Romanis esset juncta foedere, eorum quoque sub præsidio fuit.

Hannibal, qui novem puer annorum solemni sacramento odium in Romanos ad aras spononderat, palam denunciato illis bello cum Pœnorum exercitu trans Alpes in Italiam movit, eo armorum successu, ut quaternis è præliis, Romanis cadentibus, ipse victor rediret. Certamine, quoad Cannas pugnatum est, ultimo, quadraginta suorum millia Romanus desiderabat. Pretiosi ex auro annuli cæsurum ea strage Romanorum Nobilium complures modios explevere, quos subin Hannibal illustre documentum victoriæ, Carthaginem submitit.

Prostravit ea clades adeò vehementer Romæ superstitis animos, ut conclamatum penitus de salute fuisset, si suâ Victor fortunâ in rem suam uti melius novisset; dum enim hic, nescio quas moras necit, spatium Romanis fecit, quo fractas illi vires aliquantum reficerent. Certè Fabius Maximus, propè unicus rem amissam restituit; & cunctando qui.

quidem, quo Hannibalis robur magnam partem infregit. Dictus inde Fabius *Cunctator*. Caterum interea temporis ita vires, & cum his virtus pristina rediit Romanis, ut pares brevè essent, qui inimicam potentiam soli repellerent.

Ea inter Italos mora cum Hannibali in dies gravior accideret, subsidiarias Carthagine copias accivit. Jamque Asdrubal frater octoginta suorum millia fratri erat juncturus, cum interceptus à Romanis fuit, cæsusque. Subin Hannibal, se in Africae tutiora recipiens, Africano à Scipione (à perdomita Africa sic nominato) excipitur, premitur, profligatur. Factum inde ut Carthago pacem supplex peteret, nec repulsam ferret, ubi data fide promississet, nunquam posthac futurum, ut Romam non annuente, ulla cum aliis arma confereret; futurum præterea, ut suam classem ad navium triginta reduceret numerum. Gesta hæc sub annum ter millesimum octingentesimum quinquagesimum secundum.

Spatio illo temporis, quod ab altero ad tertium usque cum Poenis bellum fluxit, Macedones sibi, Syrosque subjecere Romani.

III. Quo tandem fine terminatum est tertium cum Pœnis bellum?

Postquam Pœnos inter & Romanos ipsis quinquaginta annis firma pax stetisset, Ro-

mani denuò ad castra rediêre, nempe à Carthaginiensibus provocati, dum hi contra datam ab se fidem Masinissæ Numidiæ Regi, non requisitis ea super re Romanis, arma intulissent. Catoni hæc stetit sententia, sola ut Carthago, caput tumultuum, pœnas exsolveret, diruta penitus & æquata solo. Multum ab hoc diversus Scipioni animus, volenti, infringendam quidem Poenorum potentiam, eliminandam non item; habituros enim hac ratione Romanos, quo sua inimicis in jugulis arma, velut ad cotem identidem acuant, nè obducta inertī rubigine sibimet ipsis plagas omni bello funestiores consciscant. Verum mutatis rursus consiliis, idem Scipio Carthaginem evertit, cum incolæ oblatas pacis conditiones respuerent. Tenuit obsidio quadriennium, quo oppidani intentum nihil reliquerant, ut obsidentium frustrarentur conatus. Ubi ferrum ad procudenda arma defuit, in ejus vicem argentum aurumque accersebant: tigna ædium aptabantur in naves, è capillis mulierum funes parabantur. Tandem vi expugnata civitas, nè flammis interiret hostilibus, ipsa sibi faces subjecit, quibus septendecim dierum intervallo consumpta subsidit in cineres, cum hac & bellum. Universa Africa Romanis post hæc Provinciis annumerata. Anno mundi ter millesimo nongentesimo octavo.

§. TERTIUS.

De bellis, quæ Romanæ Genti fuere
cum externis post everfam Car-
thaginem.

Per singulas orbis tunc cogniti partes, Eu-
ropam, Asiam, Africam sua Romani arma
circumtulere, postquam bello Punico fuisset
finis impositus. Argumento, quæ infra re-
ferentur, sunt.

*1. Quo eventu progressi sunt per Europam
Romani soluto bello Punico?*

Sæculum fluxit integrum à bello Punico,
usque dum suos Roma Cæsares haberet, quæ
intra tempora universam sibi Hispaniam Ro-
mani subdiere post urbem Numantiam,
quam annorum quatuordecim obsidione eò
redegere, desperatis ut rebus finem factura,
igni ferroque semetipsam perderet. Julius
Cæsar Galliam Romanis Provinciis suorum
virtute armorum adjecit. Effecit hic ipse,
ut Britannia singulos in annos tributa pende-
ret Romanis

Cymbræ, qui Dani sunt hodie, postquam
Romanorum exercitus quatuor, continuis
totidem præliis decessent, tandem ipsimet u-
nâ cum armorum Sociis Teutonibus prope
Aguas, quæ Provinciæ civitas est, succubere,
ducentis & nonaginta militum millibus

partim cæsis, partim suo cum Rege Teuto-
bocho in vincula abstractis. Ariovistus Rex
Teutonum & ipse Julio Galliam cessit, præ-
liò superatus, ultrâque Rheni littora se co-
actus recipere.

*II. Num prosperæ Romanis res in Asia
fuêre?*

Prosperæ omnino; nam primò quidem Re-
gnum Pergamenum, thesaurique cum hoc
opulentissimi cum ultimo ejus Gentis Rege
Attalo: tum Armenum, sub Tygrane: Pon-
ticum dein sub Mithridate, Regionum ear-
um Rege postremo, sub potestatem venêre.
Fuit Mithridates viginti duarum notitiâ lin-
gvarum clarus, clarus item ferro, quod Ro-
mani multum persensere, diuque. Hic, nè
in hostium manus veniret, sua ipse fata prior
occupavit mucrone, ubi venenum antè hunc
ipsum in finem hausisset innoxius. Porro
Romani Hebræos, quos primum sibi junxe-
rant foedere, fuerantque contra hostes tuta-
ti, hos denique ipsos sibi tributarios fecêre.

III. Quid rerum in Africa iidem gesserunt?

Jugurtham, qui Numidiæ solium per vim
invaserat, armis petierunt, quæ tamen hic,
datis muneribus, tam dexterè elusit, ut diu
extra teli jactum graviolem esset. At non
perpetuò valuit ea industria; nam captus ab
hostibus, ductusque in triumphum Roma-
næ civitati spectaculo juxta ac ludibrio fuit.

Sed

Sed & Ægyptus, ut aliàs memoravimus, post fata Cleopatraz Romanorum Imperio accessit.

§. QUARTUS.

De bellis Romanorum intestinis ante Monarchiam conditam.

Dum penes Consules Imperii fasces essent, attigerat Romana felicitas supremum verticem. At mox inde deturbata est armis domesticis, iisque multo suorum sanguine horridis, quando jam in Magistratum cives, jam Patritii in semetipsos mutuis odiis, cædibusque surrexêre.

1. Quæ bella Populo adversus Senatum erant?

Quas Tribuni plebis populi bono Leges sanxêre, eadem ipsæ, seu totidem scopuli fuêre, ad quos allisa quies publica concideret. Harum unam dixêre legem *Agrariam*, quâ Nobilium usibus certa terræ portio designabatur, portione, quæ supererat, relicta civibus. Aliam nominavêre *Fumentariam*, quòd communi ære conservari Granarium vellet, unde sustentando Populo pars assignata cederet. Tertiæ legi *Judiciali* appellatio, quæ & Senatores, & Equites publicis adessê consiliis, ac ferre calculos imperabat. Lex *Civitatis* Jura eadem, quæ civibus, fœderatis quoque tribuebat. Atque ex lege

hac bellum emerfit *Sociale*, dum foederati negata sibi civium jura ferro expetebant.

2. In Siciliae terris servi contra Dominos sese armârant, quodd hi potestate sua uterentur asperius. Et verò à servis Romani prostrati sunt compluribus in præliis, denique tamen ipsi, qui vicerant, missi sub jugum imperata rursus fecêre. Bellum hoc à servis *Servile* nuncupatum. Spartacus Gladiator, & ipse sibi servorum adsciverat manum, quæ permolesta initio Romanis exstitit, dum tandem pars seditiosorum potior caderet ferro.

3. Impius Catilina, quodd affectati honores Consulis ei negarentur, facta cum æqualibus conjuratione, Romam flammis destinavit. Verùm scelerata consilia detecta in tempore Orator Cicero, qui sub eam tempestatem & Consulisungebatur officio, dissipavit penitus, evertitque. Conjectus igitur in fugam est primò Catilina, paulò pòst & è vita abiit, ubi latronum exercitum, quem per eos tumultus corraferat, prælio amisisset. Anno mundi ter millesimo nongentesimo nonagesimo primo.

II. Quenam bella Patritii invicem gessere?

Tria: & primo quidem Sylla, Marius, ac Cinna, altero Crassus, Pompejus, & Cæsar. Tertio Lepidus, Antonius, Octavius mutua arma conferebant.

1. Marius & annis gravis & armis inclytus,
cum

cum ægre admodum ferret, Syllam juvenem copiis in Asiam ducendis præfectum, illud tandem apud Senatum potuit, ut hic commissio Syllam officio amoveret, Mariumque sufficeret. Ablatos sibi honores Sylla tam acerbè sensit, ut ultimos in furores exæstans, copiarum partem Romæ admoveret, pulsoque indè Mario Cinna Consulem diceret, à quo novâ rursus sententiâ exercitui præfectus, perrexit in Asiam, bello Pontico finem daturus.

Vix ille abierat, & Cinna desertis Syllæ partibus Mario adhæsit, omnibus, qui à partibus Syllæ steterant, & Româ pulsis, & eorundem fortunis direptis in spoliis.

Dum hæc in urbe geruntur, ex Asia redux advolat Sylla, adversæque partis centena omnino millia vel exilio mulctat, vel capite. Ipse à Romanis, Dictatoris perpetui dignitate insignitur, cui post exactum triennium ultro renuntians, annum qui vitæ supererat, voluptatibus tradit, & pediculari tandem morbo conficitur.

2. Crassum inter, Pompejum, ac Cæsarem ut animorum, sic & armorum erat arcta Societas, quod tamen vinculum mors Crassi infregit, Parthico nimirum in bello extincti. Morientis ori liquefactum hostes aurum ingessere, eo tormenti genere nimiam hominis avaritiam castigaturi. Coorta subin

ter duos contentio, num Cæsari potestas prima, num Pompejo competeret? formidandum bellum accendit. Primus inimica signa Cæsar extulit, quando Pompejum eiecit Italiâ. Nè verò aurum, nervus belli, ipsum deficeret, expilato Romæ ærario centenariorum argenti aliquot millia secum in Hispaniam avexit, turbas, quas Pompejani illic concitaverant, compositurus. Indè delatus in Asiam Pompejum ipsummet aggreditur, quem & Pharsalicis in campis acie devictum eò redegit, ut à fuga salutem peteret, in Ægyptum contendens, quæ tamen ei terra exilio fuit.

Cæsar subinde composito, quidquid seu in Asia seu Europa tumultuum supererat, triumphantis ritu Romam ingreditur, Dictatorisque perpetui honoribus ornatur. Uous denique habenas imperii capeffit, qua ex re à multorum calamis Imperatorum Romanorum primus celebratur. Cæterum, quàm ampla potestas Cæsari, tam & fuit brevis. Annus enim non abiit, & in ipsa curia Romæ à conjuratis tribus ac viginti confectus vulneribus, occidit, turbatæ libertatis publicæ insinulatus. Fuit Cæsar hic militari gloriâ non inclytus modò, sed facilè omnium summus, ut cui quinquagenis è præliis diversorum hostium triumphatori Roma applausit. Verum, quàm magnus bello, tam infam-

mis avaritiâ, ambitione, libidine, idem exstetit. Ejus tamen memoriæ è mensibus unum, quem Quintilem antè indigitârunt veteres, jam Julium dedicavêre. Cæsus anno mundi quater millesimo decimo.

3. Octavius Nepos Cæsaris, quem & Hæredem suum idem dixerat, inito cum Lepido, Antoniôque fædere, tres in partes divisum tenuêre Imperium, unde sunt & *Trium-Viri* nuncupati, improbantibus licèt eam regendi methodum Cassio, ac Bruto, & ambobus pro libertate Romana acriter dimicantibus. At successu nullo; nam uterque in Macedonia acie superatus, nè superstes porrò viveret probro, manu quivis sua obtruncatus periit.

Sed & Trium-Viratus hic integer diu non stetit, Lepido non jam suo, sed Octavii arbitrio agere coactò, ut cui, nescio quid similitatis cum illo intercederet, nec resistendi par suppeteret copia.

Antonio Socero, annuente Senatu, bellum denunciârât Octavius, tum quòd is Octaviâ sorore suâ repudiatâ, Cleopatram sibi conjugem superinduceret, tum, quòd fama esset, unum illum Ægypto dominari constituisse. Et verò cessit Octavio ex animi sententia belli alea, Antoniô ad promontorium Actiacum in Epiro situm castris exutò, ac

74 *Pars IV. De Monarchia Romana.*

subin, dum fugitivus Ægyptum peteret, suamet manu confossô.

Stetit ergo penes unum Octavium rei universæ summa, ità consentiente Senatu, ità annuente populo, dum mundus annum numeraret quater millesimum vigesimum quartum, quo & Natales accepit suos Monarchicum Romanorum Imperium potestate Consulium, Reique publicæ penitus extincta.

Notanda circa Romanam historiam antè, quàm Monarchicum imperium esset.

I. Cur in Nabuchodonosoris statua crura ferrea Romanum Imperium designabant?

Ad demonstrandam Romani potentiam Imperii, ut enim ferro metalla cedunt reliqua, ità Romano imperia cætera.

II. Unde Romanis tanta felicitas exstitit?

Tum quòd felicitate illa Deus virtutes eorundem politicas, Justitiam præcipuè coronaret: tum quòd ob abominabilem cultum idolorum, aliâque enormia flagitia præmium aliud dare non possêt. Tum quòd horum Respublica optimis legibus regeretur.

III. Quinam apud Romanos Divini erant ritus?

Risum hi merebantur; tot enim sibi Deos Romani sinxerant, ut vix locus privatis in ædibus

dibus aut campis existeret, cui non certus quispiam Deus præsideret.

*IV. Unde in re tanta, tanta profluxit
insania?*

Quòd ad terrena duntaxat procuranda, servanda, augenda, curas Romani, cætera tam sapientes, suas protenderent, parùm solliciti de veri Numinis vel notitia, vel cultu.

V. Cur Romani antè, quàm Monarchas haberent, tam paucos habuère literatos?

Quòd eis res plerumque cum armis esset: inter arma verò, ut leges, sic & artes silere soleant.

VI. An Julius Cesar rectè primus Romanorum Monarcha nuncupatur?

Licèt talis re ipsa is fuerit, titulò tamen Monarchæ à Scriptoribus universè non donatur, quòd eo regnante, Romanus Populus libertatis suæ umbram saltèm aliquam tueretur, quæ regente Imperium Augusto, & ipsa disparuit, ipsèque à Senatu, Populòque Romano Imperator proclamatus.

De Romanis Imperatoribus usque
ad Constantinum Magnum.

CAPUT PRIMUM.

De Romanis Imperatoribus Sæculi
primi post Natum Orbi Servatorem:

1. *Quis Romanorum primus Monarcharum fuit?*

I. Augustus.

Finito ad Actium prælio, Romani Imperii Monarcha primus salutatur à Senatu, Populoque Romano Anno mundi quater millesimo vigesimo quarto. Fuit Augusto magnus ac liberalis in omnes animus. Quos præ cæteris Doctrina commendavit, hos ille cæteris multò præhabuit. Quare Virgilius, cum hoc & Horatius eidem primo fuere in pretio. Ut aded regnante Augusto, & Liberales pariter artes residerent in solio. Communi ab omnibus ore *Patrie Pater* audiebat. Eam ab omnibus commendationem tulit, ut vox una omnium esset, Principem, qualem in Augusto suspicerent, vel nunquam debuisse huic mundo nasci, vel certè huic nunquam per mortem subduci. Principis aded Romanis dilecti, æstimationeque memoria, ut & in posteris perennaret, hujus nomine mensis Augustus, quem antè Sextilem nominarant, donatus est.

II. *Qua-*

II. Qualis Augustus in Prædonem publicum fuit?

Quod in Caracotta animi excelsi argumentum dedit, ante alia celebrari meretur à Posteris. Multo Augustus ære Caracottæ prædonis caput licitatus erat, cum ecce! ipse prædo se Augusto sistit, pretium, quod pactus cum eo Cæsar fuerat, qui Caracottæ caput offerret, animosus exposcit. Acquiescit petito Augustus, pretium rependit, &, quod omni est pretio potius, vitam condonat.

III. Quo frango Augustus iram còercuit?

Eò, quod Athenodorus, Sapientum unus, eidem suggestit. Ubi ei animum affectione tentari persensit, mox recitatis silentiò Græci Alphabeti literis spatium mansuetudini, quâ ubique, semperque inclaruit, dedit.

IV. Quis modus, quisve terminus regiminis Augusti fuit?

Ipsos quatuor supra quadraginta annos ad Clavum Imperii consedit, ut plurimum nullis tentatus vel sediciosorum turbis vel hostium armis. Solitus timore ac amore, beneficiisque suorum sibi animos subicere, &, ut ut abundè consilii ipsi suppeteret, aliorum tamen placita lubens admisit, si quod majoris momenti negotium occurreret.

V. Num vitiis Augustus caruit?

Caruit minimè, & fædæ libidinis, & avaritiæ

tix sordes virtutum aliarum splendorem obscurabant summopere. Et avaritiæ quidem documento illud esto, quod Licinio Præfecto evenit: còegerat Licinius malis artibus è subditorum crumenis peculium, quodd, cum Augustus compertum haberet, imò coràm spectaret ingentem auri vim, bono Principis, ut prætexebat, adeptam subditis, non modò pœnas ab homine non petiit, sed hujus quoque studia dilaudavit. Porro indignum Imperatoris animo illud erat: ubi intellecta suarum clade Legionum, quibus Varus præerat, in eum animi mororem abjectus fertur, ut menses aliquot antè abirent, quàm Augustus à pallore, doloréque rediret ad se. Quin & ajunt luctum hunc animi, allisis interdum muto cervicibus fuisse testatum, eas continuo voces ingeminando: *Quintili Vare, redde Legiones, quas perdidisti.*

VI. Quo anno Servator orbis est natus?

Annum, quem sui regiminis trigésimum numeravit Augustus, Natales Servatoris in Bethleem illustrârunt. Anno mundi quater millesimo quinquagesimo tertio, quo ipso tempore universum per orbem tumultus bellici altum filebant. Ex eo die, quo Servator orbi est natus, solemnî edicto cavit Augustus, nè ipsum quis deinceps vocare Dominum attentaret. Annos adhuc ubi vixit quatuordecim, Nolæ civitate Campaniæ cessit è vita.

2. Ti-

2. Tiberius.

1. *Qualis Tiberio indoles erat?*

Multum sanè, imò ex integro diversa ab Augusto. Erat hic Augusti Privignus, nec ab hujus moribus admodum abluferat, quando Imperii fasces, primum accepit. Verum haud diu sibi constare potuit simulata virtus, quando mox in aperta crudelitatis, libidinis, ebrietatis vitia prorupit. Simulandi, dissimulandique artem ita calluit, ut eum vel intimi non haberent perspectum. Cum occultus animum dolor premeret, serenitatem vultu præferebat, cum secundis afflueret, merorem, animique turbationem simulabat. Quos odio prosequabatur, blanditiis, quos amaverat, terroribus opplebat. Unde nemo erat, qui non ab hoc Protheo suæ vitæ timeret. Verbulum, quod adversus ipsum incautiori exciderat: vultus minus bene ad placendum compositus, querela, quam fortè ii, quos periculi de subditis faciendi causâ emiserat, referebant, tametsi nullo niterentur vero, ad inferendam necem, erat abundè. Et hoc à turbine nè illi quidem, quibus maximè Cæsar allueverat, eximii fuère. Seianum certè, quem Imperatoris favor ad summa evexerat, ejusdem furor, dum metueret minimè, depresso ad ima.

II. *Quo tempore Servator in crucem est actus?*

Anno imperantis Tiberii decimo nono
crucis

crucis supplicium servator sustinuit, cui etiam vivo Tiberius divinos honores decrevit, ubi de iis, quæ supra naturæ ordinem ille gesserat, à Pilato fuisset edoctus. Vivere tandem Tiberius desiit annorum plenus, anno à suscepto regimine vigesimo tertio. Demortui manibus communis omnium ordinum gratulatio parentavit. Anno Christi tricesimo septimo.

3. Caligula.

1. *Qualis erat Caligula, dum imperaret?*

Avunculum Tiberium impietate superavit. Quam ille immensam auri copiam (centum omnino milliones erant) corraferat, brevi admodum tempore dilapidavit, post in id unum intentus, quibus jam studiis deficientem pecuniam instauraret. Has inter conquirendi æris industrias & illa fuit, quæ mortui propinquos, sua ut sibi bona transcriberent, cõegit: dum verò his sanitas prior rediret, iussit tyrannus morantem animam vi pelli corpore, quò certius citiusque per eorum funera ad eorundem fortunas penetraret.

II. *Quæ speciatim insanie Documenta edidit Caligula?*

Voluit à suis cultu affici Divino. Aliorum simulacris Numinum capita abstulit, sua imagine in eorum subrogatâ locum. Sonipedem

dem, cui *Incitato* nomen, quo utebatur, non convivam modò mensæ Imperatoriæ adhibuit, cibosque aurea è patina præbuit, sed & Romani Consulis eidem honores decrevit. Conqueri auditus est, quòd, se regnante, Roma ab incendiis, fame, luc pestifera, terræ tremoribus vacaret.

III. Quousque suam ille sevitiem provexit?

Satis ei non erat, morte affici mortales: ut tormentis modisve, quàm fieri possèt, exquisitissimis perirent, laboravit, sæpius in has voces adhortatus tortores: ità cædite, ità macetate, ut morituri se mori sentiant, mortis amaritudinem veluti per guttas degustando.

Denique in lucem protracti sunt publicam gemini crudelitatis libelli, quorum alteri *Gladius*, alteri *Pugio* nomen: horum nempe utrique eorum inerant nomina, quos violentæ ueci destinasset, quæ res indigna adedò, ac invisa suis accidit, ut ii ipsi, qui custodire Imperatoris corpus debuerant, illud triginta vulneribus, applaudente Roma, confecerint. Anno nati Redemptoris quadragesimo primo.

4. Claudius.

1. Quanam ratione Claudio Imperatoris Romani Dignitas obligit?

Romanus Exercitus Imperatorem Claudium pronuntiavit, non opinantem duntaxat

id minimè, sed, quòd mortem metueret, jam fugæ accinctum, quando Consules, Monarchici regiminis saturi, Cæsaream stirpem (cujus & Claudius surculus esset) tollere universam cogitabant. Non ità cum Consulibus milites sensère, ut quibus certum erat novum Cæsarem dicere, & hunc, Claudium quidem; quo enim timidus ille magis, hoc & imperio aptior jam videbatur; nec enim à tali indole expectandam sævitiam censebant esse, quàm olim in Tiberio, nuper in Caligula fuissent experti, cui militum sententiæ & à Senatu fuit acquiescendum.

II. Quanam Claudio indoles erat?

Ingenium erat Claudio infirmum sanè, ait, quod & servorum, quo & foeminarum consiliis facilè obtemperabat, quæ nonnisi effera, crudeliâque suggererant: quibus & factum, ut Consulum civiûmque haud pauci gladio caderent, quorum eadem dissimulans Claudius etiam cur abessent, requirebat. Messalinam faminam pessimam, quam sibi thoro junxerat, manu violenta extinxit, percontatus subin, dum ad cœnam illa non compararet, ubi locorum moraretur? Messalinæ Agrippinam suffecit, cui ut par conjugii dignitas, ità & par impietas erat. Hæc maritum veneno perdidit, ut Neronem filium scepro admooveret; cum enim cæcus uxoris amoribus maritus Hæredem nominârat. Occu-

Occubuit Claudius anno salvati orbis quinquagesimo quarto.

S. Nero.

I. Quæ imperandi ratio fuit Neroni?

Omni dignum laude primum fluxit quinquennium, quo Magistrum Senecam audiit, ejusque ductum fuit secutus. Huic ut auscultare desit, crudelitatis portentum evasit; nam & præceptorem Senecam, & Agrippinam Matrem, & uxores geminas, cum his germanum fratrem. Viros denique à moribus ac genere laudatissimos dedit neci.

II. Unde prima in Christi Cultores persecutio?

Primas persecutioni Christianorum flammæ Nero attulit; cum enim hic Romanam civitatem ignibus subjecisset, indeque cives seditionem spectarent, authores turbarum Christianos proclamavit, in quorum proin vitam omni tormentorum genere savitum est. Horum non paucos ferarum animantium pellibus insutos, canibus pabulum fecit, alios pice, resinâque oblitos, nocturnis spectaculis ceu faces adhibuit. Geminas rei Christianæ Columnas Petrum ac Paulum, hunc quidem ferro, illum crucis ligno prostravit.

III. Quanta prodigèntia Neronis erat?

Prætereo silens turpissimas libidines, quibus

bus vel brutis inferiorem se fecit. Vestes in dies singulos ita mutavit, ut toto anni tempore nunquam eadem recurreret. Retia venantis ex aureo erant filo. Mulos soleis pariter aureis voluit muniri. Vim aris ingentem in profligatissimæ vitæ homunciones effudit. Palatium, quod sua ex mole civitatem diceres, crexit, illudque, quod auro copioso incrustatum esset, aureum dixere. Alio profecturum Imperatorem currus millenis pauciores nunquam sunt comitati.

IV. Quis tandem huic hominum portento fuit exitus?

Omnibus ob flagitia exosus cum esset, quesitus ad necem, suo maluit, quam alieno mucrone cadere, quem proin sibi per viscera adegit. Anno Domini sexagesimo octavo.

6. Galba. 7. Otho. 8. Vitellius.

I. Quid Galba accidit?

Nerone etiamnum superstite, ab exercitu Galba Imperatoris dignitate ornatur. At, ubi severitate nimia fuisset usus in suos, ab his ipsis, mense ab inauguratione septimo, confoditur.

II. Quid Othoni evenit?

Otho, qui Galbæ successerat, quatuor intra menses sui regiminis attigit metam. Hic ab exercitu Italico evectus ad thronum est, quo

quo ipse tempore Vitellius à milite, qui in Germania bellabat, Imperator promulgatur. Devicit hic prælio ad Cremonam Othonem, qui probri impatiens sua ipse manu se peremit.

III. Quid de Vitellio memoratur?

Vitellius hominis ventri per omnia devoti prodigium, mense sui imperii octavo, Romanam per civitatem raptatus strangulatur, subin Tyberinis fluctibus datur in prædam.

9. Vespasianus.

I. Quonam Vespasianus gradu Imperii verticem attigit?

Tenuium parentum filius ad thronum promotus est à Romano milite, quod arte bellica excelleret, quæ tanta in eo erat, ut hunc ante alios Nero parem judicaret, qui natas in Judæa turbas compesceret. Rebus compositis, ubi Titum filium copiis sui loco præfecisset, in Italiam ipse revertitur.

II. Quodnam regimen Vespasiani fuit?

Quod vel exoptare Romani poterant, gratus erat omnibus; nam & in omnes usque eò benevolus, ut gravi detentus morbo, sui tamen adeundi copiam nulli eorum negaret, qui indigerent. Una avarities tot inter virtutes, vitium fuit; nam ipsas ob cloacas, certum sibi ab urbe vestigal voluit pendi. Mor-

tem ubi vicinam sensit, corpore erectus in has propè voces animam emisit: *Cæsarem oportet stantem mori.* Excessit anno imperii sui Decimo, servati orbis septuagesimo nono.

IO. Titus.

Quis, qualisve Titus erat?

Vespasiani Parentis optimi, melior filius, orbis universi Delicium, omnium ore celebratus. Ad bene merendum de aliis adeò pronus, ut diem illam, quâ in neminem favoris aliquid contulisset, pro nulla haberet. Unde & dignam imperatorio fastigio sententiam protulit, quando Principes eum in finem orbi natos asseruit, suis ut prodesse. Erant, qui nimiam ejus munificentiam fugillarent, quibus illud unum ille reposuit, oportere, ut Princeps suorum neminem inæstum dimittat. Biennium exegit Princeps acceptissimus, cum allato, ut aliquorum fert sententia, per fratrem Domitianum veneno vivere desit luctu Romanorum tanto, qui sublato orbis universi Delicio debebatur. Cum numeraret orbis à Servatore nato annum octogesimum primum.

II. Domitianus.

I. Unde altera in Christum persecutio nata?

A Vespasiani degenero filio, fratrèque
Titi,

Titī, prô! quàm absimili! Domitiano. Ultimis hic cruciatibus complura Christianorum millia enecuit.

*II. Quodnam Domitianus convivium
apparavit?*

Cùm satur esset humani sanguinis, cœnam instruxit à ritu sanè barbaro & urbi, & orbi non famosam duntaxat, sed execrabilem, cui tamen ille Nobilium florem voluit interesse. Quæcunque seu sub oculos, seu sub aures venerant, luctum, dolorem, præsentemque mortis imaginem præseferebant. Aulam, quæ convivas excepit, pullati tapetes instraverant. Sedilia visebantur è ligno, columnis seu totidem tumulis, quorum & formam referebant, non tam nixa, quàm super easdem reclinata. Collucebat ex harum singulis pendulus tristi è lampade feralis lichnus, tremulæque luce suum cuivis assidentium nomen tabellæ inscriptum exhibuit. Simul datum est initium epulis, simul atratorum turba Epheborum ingreditur, omni eo ritu perfuncta, quem mortuorum funeribus ahibere solebant. Quò verò tristior, certiorque mortis prostraret facies, Domitianus ipse sermone ad extremum luctum (moriendi necessitas argumentum erat) composito, hospites allocutus, nullum non eorum in horrores supremos affuturæ propediem horæ ultimæ conjicit. Tandem ita saginatos ter-

88 *Pars IV. De Monarchia Romana.*

roribus, domum quemque suam, curribus exceptos regis, dimittit. Ità dimissos novo metu singulos conficit, dum in singulorum foribus Palatinum statuit, at, non, qui mortem, quam omnes, sed pretiosa munera, quæ nullus, expectaverat, sui Principis nomine elargiretur. Ut adedò structa scena ex læto saltem sine cessaret esse tragædia.

III. Quenam fastus stultissimi idem Domitianus argumenta dedit?

Non Domini modò, verùm & DEI vocabulo voluit honorari, dum interea inimicus ille Deus, domi conclusus, venandis ibi muscis horas ac dies non paucas tereret.

IV. Qualis morienti Domitiano exitus fuit?

Tristi syllabo, qui eorum tenebat nomina, quos atro notatos calculo certæ lanienæ Cæsar destinârat, & Domitiæ Imperatricis nomen inerat, quod illa, cum non sinè horrore intimo spectâssæt, in mariti perfidi caput cum suis conspirat, necatque serpentem veneno, nè veneno hujus icta ipsa prior concideret. Anno Nati Domini nonagesimo sexto, imperantis Domitiani decimo quinto.

12. Nerva.

1. Quinam huic mores?

Non ex Italia, ut ii, qui præcesserant, sed ex Creta insula oriundus, munificentia, Clementia-

mentiarque laudibus ubivis innotuit, longè alius ab Antecessoribus. Abolitis, quæ Domitianus pessimè sanxerat, Decretis, de communi Bono insigniter meritus, & Christianos quoque sibi devinxit, ut in quos ullis posthac seu vexationibus, seu suppliciis animadverti cavit severè. Dignus, qui vitam longius produceret, emensus biennium sui imperii, prævalentibus annis excessit è vita. Anno Domini nonagesimo octavo.

CAPUT SECUNDUM.

De Romanis Imperatoribus secundi sæculi.

13. Trajanus.

1. Quenam Trajano regendi ratio fuit?

Trajanus, Natione Hispanus, ea commendatione Romano præfuit Imperio, ut *Principis optimi* appellatione ab omnibus exornaretur. Ut ut clementiâ excelleret, Christo tamen inauguratos, seu inimicos Numinum, mille suppliciis excruciat. Ubi autem à Plinio juniore, Præfecto quopiam suo, de horum integritate edoctus, scire in illos paulò mitius cepit.

11. Qua ante alias in eo prerogativa eminuit?

Tum quòd ab ira nunquam se triumphari passus sit: tum quòd in bello contra Dacos

F 5

gesto,

gesto, suâmet purpura militum sauciorum vulnera ligârit, dicere auditus non rarò, eum se futurum suis, qualem, si ipse subditus foret, suum erga se Principem vellet. Cæterum ebrietatis ac libidinis vitia, quanquam Trajano dominarentur, tamen, vel à subditis observata non sunt, vel certè ab his dissimulata, quòd rei summam administraret ex omnium voto. Obiit post decimum nonum annum regiminis anno Christi 117.

14. Hadrianus.

I. Quanam de hoc celebrant Scriptores?

Hadrianus & ipse Hispanus, quem Trajanus sibi filium adoptaverat, eruditionis laude inprimis, tum pacis studio, item comitate morum, omnium in se animos, amorésque convertit. Cùm fortè urbis compita obambulare, vetula ausa est ab eo alloquium petere, quod dum hic, negotia causatus, negâssèt, mox illa ad Principem: Renuntiaret igitur imperio, quando ei aures ad miserorum querelas non paterent.

Intempestivum monitum animo Cæsar accepit non æquo duntaxat, sed optimo, quare & sinè mora sui alloquendi copiam afflictæ indulxit.

II. Quam in regendo tenuit methodum?

Subjectas sibi Provincias ut plurimum pedes peragravit, ordinavitque, suæ ubivis pruden-

prudentiæ statuens monumenta. Hebræos, qui rursus ausi fuerant superbas cervices sediciosi erigere, omni enervavit robore, nec paulò mitior Christianis aliquanto tempore fuit, cum quibus tamen haud multò pòst, perlectis, quos in eorum defensionem Quadratus (Apostolorum discipulus fuerat) porrexerat, libellus, in gratiam rediit. Annos viginti ac unum sedit ad clavum, indè per mortem advocatus anno Domini centesimo trigésimo octavo.

15. Antonius Pius.

Qualisnam huic suos regendi modus?

Ab Hadriano adscitus in filium, hujus & inhæcere vestigiis egregiè institit. Pacis cultor eximius, Barbaris quoque in pretio fuit. Mole celeberrima, quæ ab Hadriano nuncupatur, antecessoris sui tumulum exornavit. Lege sanxit, nè ulli posthac fas esset, quemvis in jus vocare eo duntaxat nomine, quòd Christi Dogma sequeretur. Post imperium annos tres supra viginti administratum, à curis requievit anno Servatoris centesimo sexagesimo primo.

16. Antoninus Philosophus, &
Lucius Verus.

1. Quidnam de his refertur?

Eadem in imperium potestas utrique erat,
indo-

indoles eadem non itè. Cùm Antoninus à Virtutibus, Verus frater à vitiis duntaxat celebraretur, quæ hunc brevè admodum (gulæ præsertim intemperantia) tumulto intulêre. Antoninus, quòd Philosophiam alias ante liberales Disciplinas adamaret, Philosophi adeptus est appellationem. Certè ex scientiæ illius Placitis illud obtinuit, ut in prosperis juxta & adversis sibi semper idem constaret. Indè nata illi familiaris sententia, felicem omnino, beatumque populum existere, cui vel præessent Philosophi, vel, qui præessent, colerent Philosophiam.

II. Quale prodigium celitus contigit inspectante Antonino?

Ea tempestate, quâ Antoninus cum Quadis, ac Marcomannis (hodie Moravos, Bohemósque nominamus) bello decertabat, res evenit prodigiosa in paucis, quam & suismet oculis usurpabat Imperator; cùm enim hic ab inimico exercitu Wandalorum præcipuè, Polonorum, Suevorumque operâ undique circumventus, proximus exitio esset, siti nimirum extinguendus cum suis, Legionum una Romanarum, quæ se Christo jam antè devoverat, fusis ad eundem precibus, undas expetit. Et en! petitiæ continuò pluvix cadunt, solaque Romanorum castra imber ille recreat; ære, cui hostium agmina suberant fulgetris tonitruumque fragoribus tam hor-

horrendum crepante, ut in metum primò, mox in fugam hostem conjiceret. Imperator, quæ coràm ipsius spectâsset, simul Romanis Senatoribus perscribit, simul, nè triste quidpiam Christiano Nomini posthac eveniat, prohibet severè.

III. Unde quarta in Christianos orta est persecutio?

Quanquam multò aliter Imperator statuerat, Provinciarum tamen Præfecti barbarè admodum Christianos habuère; unde horum odio quartæ persecutionis erupit tempestas, cui nova accessère augmenta ab Imperatore Commodo, qui Antonino successit. Obiit Antoninus anno Christiano centesimo octogesimo. Administrati ab ipso Imperii decimo nono.

17. Commodus.

1. Qua potissimum ex re hic orbi innotuit?

Ex morum turpitudine, ac crudelitate. Quòd furor Gentilium in Christianos quartum desæviret, Author ille fuit. Romanos Senatores, viros itèm primi sanguinis secum ut in arenam descenderent, còegit, quibus, cum arma è plumbo, sibi è ferro ad vulnerandum apprimè facta dari vellet, plagis singulis, singula funera respondebant cæsorum; quibus ille ridendo insultabat.

II. Qua-

II. Qualem triumphum idem de cohorte mendiculorum retulit?

Crudelem omnino. Cōegerat unum in circum universam cæcorum, claudorum, variisque corporum miseris laborantium, quos tum Roma habebat, turmam. Quenivis horum, ubi spongiâ instrui jussisset, quâ quivis se defenderet, ipse aream ingressus clavam vibrans prægrandem, postquam in enervem turbam multis etiam vulneribus, multisque trucidatis depugnâsset, velut re præclare gesta celebravit triumphum. Neque hic stetit infania. Divinis appellari nominibus, habitūque Herculis indutus, coli ut Deus voluit. Impatiens coronatæ hujus belluæ populus eandem jugulavit anno decimo tertio occupati per illum solii, nè verò vel memoria monstri superesset, Nomen hujus erasit, statuâsque confregit. Anno Christi centesimo nonagesimo secundo.

*18. Helvius Pertinax.**19. Didius Julianus.**I. Quid de his occurrit?*

Helvius, quod invitus thronum conscendisset, Pertinax nuncupatus, post trimesstre imperium, idque non integrum, à militibus, quorum licentiam compescere conabatur, confoditur. Didius Julianus, qui coronam, pretio

pretio conduxerat, visus eâdem indignus, postquam hanc decem hebdomadas gestâset, violenta subditorum manu periit. Scilicet, pudebat Romam, talem sibi præesse, qui non merito, sed auro illuc evasisset, ut dominari posset.

CAPUT TERTIUM.

De Imperatoribus, qui tertio sæculo Romanos regebant.

20. Septimius Severus.

I. Quanam ratione hic ad sceptrum fuit promotus?

Gente Afer à Militibus Imperator nominatur. Ea dignitate ut certior, securiorque fruatur, Pescennium ac Albinum (qui & ipsi ab aliis eo tempore, locorum alibi fuerant Cæsares proclamati) dedit neci.

II. Unde quinta invaluit persecutio in Christianos?

Idem Septimius persecutionem hanc excitavit, idem & promovit. Ob dolores podagræ, cum Regni curis minùs jam idoneus haberetur, militum calculis filio habenz Patris destinantur: quo Severus comperto, sellâ gestatoriâ in Curiam delatus, iussisque, qui pro filio sensissent, coràm adessè, dum hi rerum hac facie conterriti, purgare factum pararent,

rarent, præcipitem eorundem sententiam eo dicto castigavit, an ignorarent, populos capite, non pedibus regi? Moriens in has voces desit: *Omnia fui, & nihil mihi prodest!* anno mundi ducentesimo, undecimo.

21. Caracalla & Geta Fratres.

I. De Caracalla regiminis initio.

Caracalla ut solus imperaret, Getam fratrem, dum hic ad Matris gremium, cœu asy- lum confugisset, fors trucidavit, ut verò eæ- dem hanc Beneficio compensaret, fratrem Getam in syllabum Deorum retulit. Papi- nianus Juris peritus, quòd scelus hoc impro- baret, morte luit, quâ & omnes, qui à fratris partibus steterê (viginti omnino millia) in- teriêre.

II. Quenam crudelitatis specimina Ale- xandria edidit?

Civium plurimos nece sustulit cruenta, quòd ab eis fuisset risu exceptus, cui tamen ipsemet materiem dedit: voluit nimirum per omnia magno par Alexandro haberi, cum hoc uno similis Alexandro esset, quòd ut il- le, sic & ipse capite ad lavam magis proclivi incedere soleret. Postquam sexennio nemini non gravis solum occupasset, Macrini manu cæsus, purpuram alteri reliquit. Anno Do- mini ducentesimo decimo septimo.

22. Ma-

22. *Macrinus.*

Quis Macrinus fuit?

E plebe ortus, sola militari peritia ante alios insignis à Romano Milite præficitur imperio, cui, cum biennio, èoque non integro præfuisset, violenta manu & vita & solio de-jicitur.

23. *Heliogabalus.*

Quinam Heliogabalo mores fuere?

Heliogabalus à cultu muliebri dictus & Sardanapalus, anno ætatis quinto decimo regni Romani gubernaculis est adnotus. Hic, ut ut à natura animo satis capaci esset instructus, mente tamen motus vel credi voluit, vel cer-tè potuit; adeò enim ab omni ratione diver-sa imperabat. Jam patinam cristis Gallorum plenam, jam pavonum cerebro, jam ovis per-dicum, mensis jussit inferri. Dum fortè ci-vitates mari adsit as incoletet, ferinâ, dum iis in regionibus versaretur, quæ à mari essent magis remotæ, piscium omni genere voluit satiari. Mensæ adhibuit modò non nisi Stra-bones, subin strumosos, aliàs Calvastros, Na-fones, quos hospites cibus vel è ligno vel ce-ra formatis pessimè saturos domum remisit. Si quos primi ordinis Convivas vocâssèt, iis sedilia (utrium instar) àère turgida subjecit, quæ rarefcente aura subsidencia, eos, qui in-federant, cum ludibrio in terram depone-rent.

rent. Infanz porro suæ ultimum specimen daturus, quotquot aranearum telas in urbe fuerat reperire, in unum iussit cumulum congeri, quæ suo pondere dena librarum millia confecere, docturus nimirum eo facinore, quæ amplitudo Romanæ civitatis esset. Necdum finierat quartus regiminis annus, & dum fors naturæ necessitati indulget, exturbatur à statione spiritus. Corpus, pro ludibrio per urbis compita vectum Tiberi spoliū datur. Anno Christi ducentesimo vicesimo secundo.

24. Alexander Severus.

I. Quas hic sibi laudes comparavit?

Alexander, cum annum ageret ætatis decimum ac sextum, imperium adiit, cum Augusto, Trojanoque Principis *optimi* donatus appellatione. Huic ut in pretio, sic & amoribus erant, qui literis eminebant, horum præsentia unice affici solitus. Iis; qui vel assentatoriam, vel histrioniam profitebantur, procul amandatis. Ulpianus, quo Præceptore utebatur, loco ei erat præcipuo: huius, quemadmodum & aliorum prudentium, quos inter sua & in Regia Christianos plures numerabat, consilia exquirebat sæpius, iisdemque & promptus acquiescebat. Illud singulare, quod Ulpianum, quem antè diximus, dum huic inimici necem pararent, propriæ objectu purpuræ protexerit.

II. Quod-

II. Quodnam axioma illi solemne fuit?

Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Regulam hanc à Christianis acceptam & in Aula & compitis loco voluit publico proflare. Tandem, quod in milites videretur asperior (unde & Severum nominabant) eorundem furoribus atque mucronibus cecidit victima. Anno imperii sui decimo tertio, Christi ducentesimo trigesimo quinto.

25. Maximinus Thrax.

I. Qua Maximinus re potissimum claruit?

Opilionis hic filius eminentiâ corporis, roboréque ita præstabat, ut si cum eo vel duodeni in certamen venirent, unus ille subigendis omnibus sufficeret. Quadraginta bubulæ carnis libras una refectione solitus absumere. Primus illic fuit, qui in eadem Severi juravit, cui successit in solio, haud annuente quidem Senatu, sed volente milite.

II. Quæ erat sexta in Christianos commota persecutio?

Maximinus Imperator, cum omnes, quotquot ei minus grati acciderant, è medio tolleret, in eos præcipuè crudelitatis arma expedit, quos compererat, cum Christo sentire: ante tamen alios ultimis cruciatibus eos affecit, qui legum Divinarum vel Doctores existerent, vel Sacerdotii dignitate fulgerent. Certus, extinctis hisce facibus, suas lapsuram in tenebras rem Christianam universam.

III. Qualis exitus morienti fuit?

Crudelitas Maximinum suis adeò execrandum fecit, ut, ceu Patriæ lues pelleretur solio, eidemque sufficeretur Gordianus, qui cum ætate nimium provec̃ta sustinendis Regni negotiis parùm aptos afferret humeros, Gordianum filium in officii societatem vocavit: Verùm haud multò post utrumque mors cruenta subduxit imperio, quod, ne diu omni prorsus sustentaculo careret, Senatus Romanus Pupienum, cum hoc & Balbinum substituit. Displicuit electio militi Romano, quòd facta ab Senatu esset, quare utrumque, quem ille recens statuerat, orbe eiecit. Quo interea fato & Maximinus in castris ad Aquilejam unà cum filio interiit. Postquam is biennio necdum exacto non tam imperiis, quàm cædibus Romam funestasset. Anno redempti orbis ducentissimo trigésimo septimo.

26. Gordianus tertius.

Quid in hoc laude dignum?

Hunc quoque Romanus Exercitus Cæsarem dixit. Quàm ætate tenuis, tam natus videbatur imperio Gordianus, id, quod ab edito mox regimine palàm fuit. Misitheo Socero, Viro insigniter prudenti, Præfecturam urbis detulit, ingenti omnino publicæ rei bono. Verum non diu tenuit ea Romæ malacia, quando Gordianus, cum à regni sui
auspi-

auspiciis annum quintum posuisset, Philippi Arabis (eosdem ille fasces ambierat) scelere fuit peremptus, quem non multò antè Misi-theus præcessit ad tumulum pari fato subla-tus è vivis. Anno post natum Deum-Homi-nem ducentesimo quadragesimo quarto.

27. Philippus cum Philippo Filio.

Quenam utrique huic conditio?

Philippus Arabs ultimæ homo fortunæ, qui Gordianum per vim expulerat solio, eo-dem & ipse, evolutò necdum quinquennio, per vim derurbatus est, à milite Romano, cu-jus studia Decius nesciò, quamam arte occu-pârat. Philippum filium, quem throni so-cium Parens elegerat, habuit & socium fati. Placet nonnullis, Philippum Christianis pri-ùs sacris fuisse initiatum, cui sententiæ pauci accedunt, quòd illius amores Christiano Do-gmati parùm responderent. Cæditur anno Christi ducentesimo quadragesimo nono.

28. Decius.

Quis Author septima persecutionis adver-sùm Christianos?

Triennium non excessit Decii regimen, eos tamen intrà limites Christi sectatores undique conquestos, igni ferroque persecu-tus est. Bellum, quod in Scythas suscepit, ei fatale fuit; nam à Treboniano Gallo, Du-cum suorum uno hosti proditus, dum fu-

gam parat, ità limosæ paludi infigitur, ut demortui cadaver nulli ampliùs omni etiam labore adhibito, pateret. Anno Domini ducentesimo quinquagesimo primo.

29. Gallus & Volusianus.

Quid Gallum Romæ invisum, aliis infamem fecit?

Perfidus hic Decii proditor ut Christiano, sic & Romano Nomini summè noxius fuit; in eas enim cum Scythis pacis conditiones descendit, quæ Romanæ Majestati, omnes apud Gentes summæ, maculam aspergerent multò turpissimam, cum certum in annos singulos tributum dare sponderet. Quæ ex re indignus habitus, qui vitam aut regimen porro extenderet, unà cum Volusiano filio regni socio, utroque privatus est. Anno Christiano, ducentesimo, quinquagesimo quarto.

30. Æmilianus.

Qua ex causa hujus regimen breve adeo fuit?

Hic, ubi eos, qui Imperantem præcesserant, suis ceu consiliis ceu artibus indè expulisset, solium tandem assecutus est. At trimestre non abiit, & abire jussus est, ipse interfectus à suis, quòd, cum exiguis nimis Natalibus esset, indignus tanto fastigio haberetur.

31. Va-

31. Valerianus ac Gallienus.

1. *Unde orta est octava in Christianos persecutio?*

Valerianus Gentem Christianam quantis potuit, persequi furiis, viribusque contendit. At non impunè. Nec enim inultò post à Sapore, Persarum Rege, prælio devictus, datùsque in vincula, toto, quo superfuit, vitæ spatio, miserabile spectaculum fuit, dum Saponi, equum inscensuro, pro scabello serviit, eúmque in finem ferreæ inclusus cavæ Regem comitari jussus. Tandem detracta pelle, inspersusque sale excessit orbe.

Gallienus.

II. *Quid de hoc monstro memorant?*

Quod scelerato Patre sceleratior esset Filius, eo demonstravit, quando Parentem vinculis eximere cùm possèt, ad aliorum quoque preces surdus renuit. Voluptates fædissimas cùm Regni curis præhaberet, in deterius abièrè omnia. Prorupère diversis è Provinciis Tyranni triginta, qui Romani Imperii habenis inhiabant. Ipsa eadem tempestate hostes barbari Romanas terras tentatis assultibus variis invaserant. Dedit vexatio tandem intellectum; nam & Gallienus tandem arma paravit, quibus vim illatam Romanis finibus repelleret. Sed expulsus ipse regno & mundo à conjuratorum manu

prope Mediolanum properavit ad plures, Imperio per annos quindecim pessimè administrato, Anno Nativitatis Dominicæ ducentesimo sexagesimo octavo.

32. Flavius Claudius.

Quid de hoc laude dignum memoria proditur?

Militaris scientiæ laudibus insignis, diu exulem Romano ab Imperio Pacem sua ille prudentiâ restituit. Cujus egregium tunc argumentum dedit, quando Senatui, num Tyrannos antè, num verò Barbaros opprimi oporteret, interroganti, hæc in sententiam respondit: oportere omnino Barbaros antè armis subigere, cum hi universæ Patriæ; Tyranni verò unius Cæsaris hostes existerent. Cæterum eo in bello trecenta Gothorum millia cecidère, navigia eorum his mille hausta fluctibus sunt, universa denique Patria à Tyrannis purgata. Biennium Claudius imperio præfuit, lue subin afflatus pestifera occubuit. Anno Domini ducentesimo septuagesimo.

33. Aurelianus.

Quis ortus persecutioni nonæ fuit?

Quàm egregius stetit pro tuenda Patria, tam crudelis fuit pro extirpanda re Christiana Aurelianus. Post captam Reginam Zenobiam, quæ potentiâ hucusque in Oriente prævaluit, post Tetricum, qui Galliæ sceptro

sceptra imminuit, domitum, triumphum adornavit, qualem Roma antè nullum spectarat. Quinto imperii sui anno confectus excedit. Anno Dei-Hominis ducentesimo septuagesimo quinto. Septem fluxere menses, & suo Imperium Moderatore supremo caruit, nec Senatu, nec Exercitu alium pronuntiare auso. Tandem Senatores Tacitum elegere, Virum Musis, & Paci, plùs addictum, quàm armis. Tenuit hic imperii summos fasces semestris spatio, quos Florianus demortui Imperatoris frater cum sibi perciperet, oppressus & ipse occubuit. Anno Nati Domini ducentesimo septuagesimo sexto.

34. Probus.

Quodnam huic Encomium ferunt scriptores?

Bello ut aliis celebrem, ita Teutorum Genti formidandum se fecit. Hos enim, dum in Galliis turbas moverant, factum & arma ponere armatus ipse còegit, dum quadringenta eorum millia ferro profligavit. Novenis Regibus, Regulisque nonnisi flexo poplite supplicibus concessit pacem. Tot victoriis clarus magnifico apparatu Romam ingreditur, cujus celebritas quò esset sollemnior, ingentem vim arborum cum harum radicibus Romam transferri, publicæque in area iussit plantari, quò haberet Romanus Populus, ut vel intra mœnia animo simul, ac venatui indulgeret. Quem in finem Stru-

thiones mille, mille item cervos, aprósque, luce postera Leopardos centum, Leones ducentos, urfos centenos munificentia verè Imperatoriâ absumendos reliquit. Sexto imperii sui anno occiditur à seditioso milite, quòd eum & pacis tempore ducendis aggerum fossarúmque laboribus plus quàm æquum fuerat, fatigaret. Anno Domini ducentesimo octogesimo secundo.

35. Carus Parens, Numerianus ac Carinus Filii.

Cur tam breve his tribus regimen fuit?

Carus post Provincias nonnullas, quæ Romanis ademptæ fuerant, denuò recuperatas primo regiminis anno decedit. Numerianus Cari Filius, Vir apprimè bonus, haud multò post funus Paterno funeri adjicitur ab Apro, qui & ipse post Diocletiani manu exsitus occubuit. Carinus Cari Filius minor natus homo voluptarius, cum anno altero Occidenti imperat, suis à belli Ducibus trucidatur. Anno Christi ducentesimo octogesimo quarto.

36. Diocletianus, ac Maximianus.

I. Cur primus horum infamis adeò?

Diocletiano Romani militis favor coronam imperii imposuit, quam ille sortem minimè capiens, quò minor Natalibus, hoc factu

stu major, eò est prolapsus amentiae, ut calceos quidem suos gemmis pretiosissimis exornari; se verò ipsum, honoribus divinis iusserit coli.

II. Qualis persecutio contra Christianos decima erat?

Legerat Diocletianus Maximianum in Consortem regni simul ac furoris socium, quo, si ullus alius, majori in Ovile Christi uterque grassatus est. Sola Ægypti terra centies mille, iterumque quadragies quater mille numerat eorum, qui sanguinem pro fide dedere, illorum verò, qui eandem causam luere exilio, septies centena millia.

III. Cur duo insuper Imperatores electi?

Cum Romanum imperium hostes impeterent undique, necesse habuit Diocletianus & Maximianus, ut regni tutelam in plures dividerent. Erat horum alter Constantius Chlorus, alter erat Galerius.

IV. Qua ratione vitam transegit Diocletianus post imperium ultro abdicatum?

Post imperium viginti per annos curatum, placuit Imperatori utrique, posito gubernaculo sibi soli vivere. Diocletianus proin Salonæ in Dalmatia, solo nimirum patrio, vitam egit privatam, ubi in hortorum cultura (stupente Imperio) egit novennium. Ubi dein Magnus Constantinus imperare Romanis cepit, Diocletianus, quòd conjura-

tionis

tionis insimulatus, malè suis cervicibus metueret, fata, quæ metuit, adactò suamet in viscera ferro, occupavit. Cæterùm, Maximianum, actò privatos inter parietes sexennio, sceptrum posuisse pænuit, maluissetque sibi regnum rursus asserere. At, jugulavit in semine hoc Maximiani propositum Constantinus, quando hunc ceu seditiosum, jussit tolli è vivis.

37. Constantius Chlorus ac Galerius.

I. *Quid de his constat?*

Et Diocletiani Gener erat uterque, & uterque ejusdem Consors imperii, postquam Diocletianus cum Maximiano ejus curas ultrà posuerant.

II. *Cur repudiatur S. Helena?*

Constantius, Constantini Magni Parens, repudiata Helena Conjuge, Theodoram Maximiani Privignam in thorum adscivit, eoduntaxat consilio, ut hoc ex hymenæo firmitus sibi solium staret.

III. *Quid laude dignum in Constantio?*

Licet ipse deos coleret Gentilium, animo tamen erat à Christianis minime alieno, quin & in illos prono. Urbs Constantia ad Lacum sita Acronianum, & Alemannis identidem irruentibus, objecta, Constantio huic tanquam Conditori se debet. Obiit Constantius anno Christi ter centesimo sexto.

IV. *Quid*

IV. Quid in Galerio vituperatur?

Quòd sua ille odia, furorésque in Christia-
nam Gentem exereret. Adscivit hic sibi, ut
regni; sic & ferociæ socios Licinium & Ma-
ximinum. Ipse à vermibus vivus depascitur.
Maximinum, superatum à Licinio morbus
pariter foedissimus aufert. Licinius à Con-
stantino debellatus regno exuitur. Cæpit
Constantinus Magnus habenas imperii primò
moderari anno Nascentis Domini tercentesi-
mo sexto.

Observanda circa historiam Impera-
torum tribus primis sæculis.

*I. Quisnam status Romano erat Imperio
sub Imperatoribus?*

Primo Sæculo Imperatores ut plurimum
pessimi obtigère. Alteri, magnam partem
probi, à quibus & Regno summa æstimatio
fuit. Tertiò sæculò jam probi, jam improbi
velut vices mutârunt. Unde difficilia prorsus
ac funesta pertulit Imperium.

*II. Quinam Romanæ Reipublicæ magis pro-
derant, num Consules? num Cæsares?*

Procul omni dubio Cæsares profuissent
magis, si probi exstissent singuli.

*III. Quæ causa mutati in Monarchiam
regiminis?*

Bella civilia, simultatésque cruentæ Mo-
narchicum regimen ceu summè necessarium
rebus

rebus afflictissimis remedium postulabant, secus peritura fuerat uniuersa Respublica.

IV. Unde mores tam profligati tot fuere Caesaribus?

Rerum abundantia, prædominans libido fontes fuere tot scelerum. Tum, quod religione, verique cultu Numinis iidem destituerentur.

V. Cur Imperatorum nullus veris accessit sacris, visis tot prodigiis, vel certe irrefragabili aliorum testimonio perceptis?

Indignos fecerunt sese favore Legis Evangelicæ, scelera cumulantes sceleribus, vitam agentes brutis simillimam.

VI. Quare Christiana Religio ab Imperatoribus tam fuit atrociter impugnata?

Quia vivendi ratio, qua Christiani utebantur, à solutissimis Imperatorum moribus toto erat Cælo diversa.

VII. Quonam consilio Deus nascentem Ecclesiam tempestatibus tam horridis permisit subjici?

1. Ut doceret, suæ structuram Ecclesiæ non humanæ opus esse dexteræ, sed Divinæ, certè alias tot inter, tantâsque persecutiones perituram. 2. Ut veritatem fidei illæ gentes agnoscerent, in cuius gratiam tot centena millia Martyrum ultrò & læti occubissent.

Pars IV. De Monarchia Romana. III

sent. 3. Ut novella Ecclesia duris exercita,
altiores figeret radices.

*VIII. An non profuisset magis Ecclesiæ,
si quot Imperatores, totidem & Fanto-
res habuisset?*

Minimè; sic enim humanâ potiùs opera
ædificium tantum visum fuisset surgere in
altum.

*IX. Si ex asperis tanta Ecclesiæ emolumenta
obvenerunt, cur non à singulis Imperatori-
bus persecutiones permissa est pati?*

Ut planta tenera densas inter nives nun-
quam adolesceret, nisi & à sole identidem
recrearetur; sic & arbor Ecclesiæ debuit qui-
dem exerceri duris, ut firmaretur; recreari
autem & prosperis, ut crescendo palmites
extenderet.

*X. Quo tempore vera Religio Roma capit
florere?*

Sub prima imperantis Claudii initia.

*XI. Quando S. Petrus Christi Vicarius suam
Roma cathedram fixit?*

Altero Claudii regnantis anno.

*XII. Unde tertio præsertim seculo, tot Im-
perantium mutationes?*

Tum ex levitate militum, quibus ea re-
gnan-

gnantium mutatio placebat; cum ex invidia regnare cupientium.

XIII. Cur Imperatores militum plerumque suffragiis legebantur?

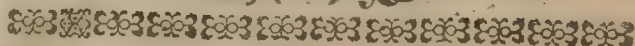
Quia, ut arma, sic & potestas omnis, dignitasque penès ipsos stabat.

XIV. An fidem meretur Trajani animam precibus Magni Gregorii liberatam ab inferis?

Fabula hæc est, cujus nulla ullo in scriptore, fide digno, exstat memoria, nec à quoquam fidelium unquam credita, quidquid pro sua fingendi ac criminandi libidine hæretici sibi licitum velint.

Tabula Chronologica 4tuor Magnarum Monarchiarum.

Monarchia Assyrica.

1	Nimrodus regnavit ab An. 1879.	
		ad An. 1944
2	Ninus regnavit 52 an. ad	1996
3	Semiramis 42 ad	2038
	sequentes 33 Reges regnârunt 1120 annis.	
37	Sardanapalus regnavit an. 20 ad	3178
41	Salmanassar 8. ad	3317
42	Sennacherib 6. ad	3323
44	Merodach à 3345	
47	Nabuchodonosor 44 ad	3472
49	Balthasar 20 ad	3516
	Stetit 1637 annis.	

Persia.

Ante erectam Monarchiam pertinebat ad Assyriam, à qua post Sardanapalum avulsa, primò ad Medos, pòst ad Cyrum transiit.

Monarchia Persica.

Cyrus regnavit à 3516. an 8. ad	3524
Cambises 7. an. ad	3532
Darius Hist. 36 ad	3569
II.	Xerxes

Xerxes I. 20. ad	-	-	-	3589
Artaxerfes Long. 40. ad	-	-	-	3629
Darius Noth. 19. ad	-	-	-	3649
Artaxerfes Mnem. 40. ad	-	-	-	3689
Darius Ochus 26 ad	-	-	-	3714
Arfes 4. ad	-	-	-	3718
Darius 6. ad	-	-	-	3724

Stetit annis 208.

Græcia.

Divisa in varia regna , in quibus initium sumit

Sycionicum		1890
Atheniense		2446
Lacedæmonienſe		2570
Expeditio Argonautarum	Anno	2739
Everſio Trojæ		2793
Ætas fabularum ad an.		2895
Initium Olymp. Comput.		3278
Athenæ feliciter pugnant cum Perſia		3546
Tota Græcia cum Xerſe		3574
Initium belli interni Græcorum		3596
Græcia à Philippo oppugnata		3700

Monarchia Græcorum.

Alexander regnavit 6. an.	ab Anno 3724
	ad 3730.
Regnum Macedoniæ poſt Alexandrum ſub 17	
Regibus integrum ſtetit ad an.	3887
	Syria-

Syriacum sub 22 Regibus ad an.	3991
Ægyptiacum sub 13 Reg. ad an.	4024
Stetit an. 300.	

Italia.

Janus Rex imus	2722
Post hunc regnârunt usque ad Romulum	
21 Reges.	
Exstructio Romæ & exordium Regiminis Ro-	
muli	3301
Post Romulum regnârunt 6. Reges ad an.	
	3545
Initium Regiminis Consul.	3545
Felicia bella cum variis popul. Ital. usque	
	ad 3780
Triplex bellum Punicum ab an. 3790 ad	
	3908
Hoc & aliis temporibus varia bella externa	
usque ad an.	4000
Varia intestina ab an. 3967. ferè usque ad	
	an. 4024

Monarchia Romana.

Octavius Augustus Imperator	4024
regnavit an. 44 usque ad A. C.	15
Primo sæculo post Nativit. Christi 12 Impe-	
rat. usque ad A. C.	98
Secundo sæculo 7. Imperat. ad A. C.	193
Tertio sæculo 18. Imperat. ad A. C.	306
Sequitur Constantinus M. A. C.	306

Syn-

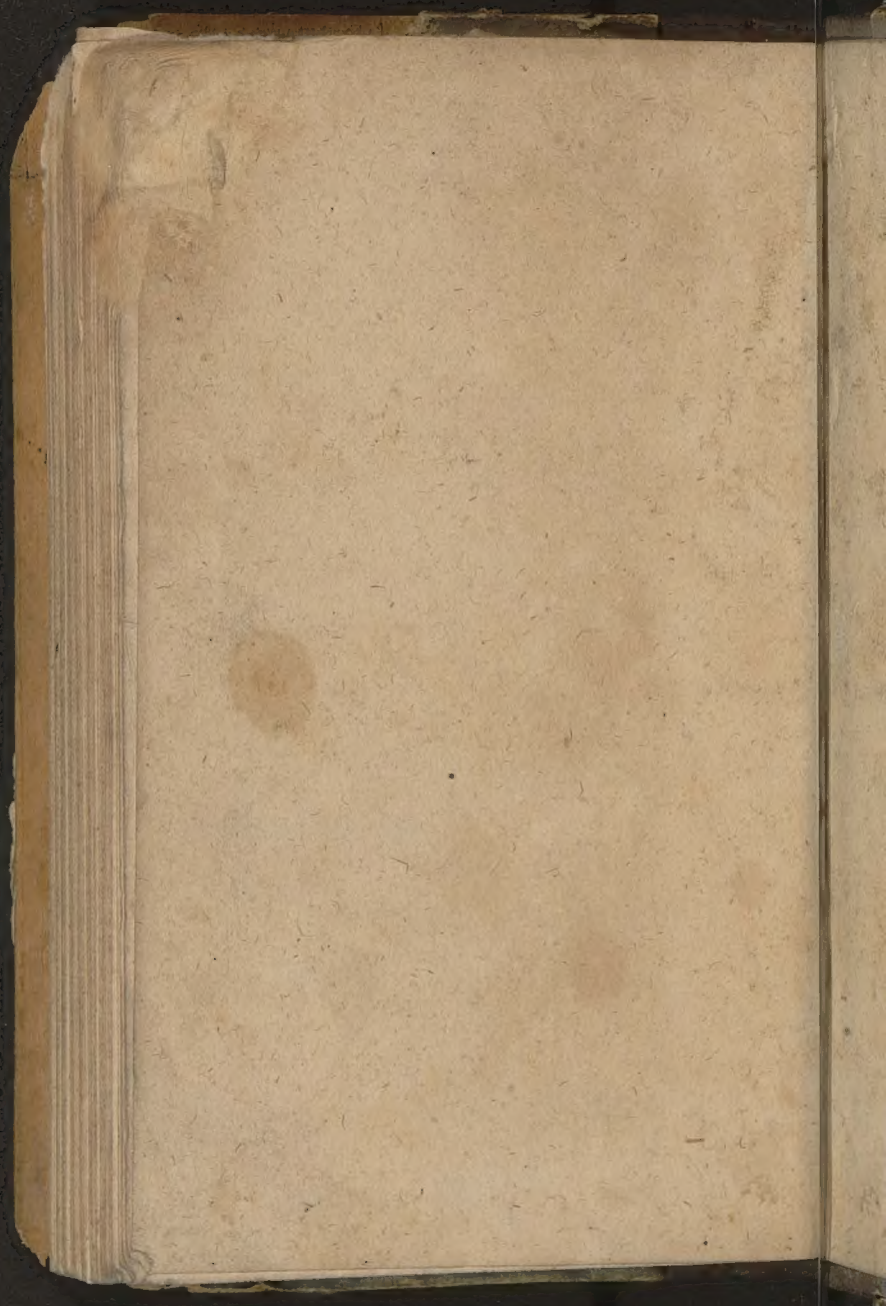
Synchronismus Actor. Ju- daicor.

Abraham vixit ab An. 2039 ad an.	2214
Isaac à 2139 ad	2319
Jacob à 2199 ad	2346
Moyſes à 2464 ad	2584
Exitus de Ægypto	2544
Judicum tempus usque ad	2962
Tempus Regum ad	3446
Captivitas Babyl. per 70 An. ad	3516
Regimen Summorum Sacerdotum post Capti- vit. Babylon. ab An.	3516
Alexander venit Jerosolymam sub regimine Jaddi Summi Sacerdotis An.	3722
Ægyptiaci & Syrici Monarchæ graviter per- sequuntur Judæos.	
Judæi vincuntur à Pompejo An.	3991
Herodes Rex	4017
Christi Nativitas	4053
Christi Crucifixio	4086
A. C.	33
Annunciatio & dilatatio Evangelii.	
Decem graves persecutiones.	
Publicum & liberum exercitium fidei sub Con- stantino M.	

14
19
46
34
44
62
46
16
ti-
16
e
22
er-
991
017
53
86
33
on-

Biblioteka Jagiellońska

stdr0022053

